

Tartu Ülikool  
Usuteaduskond  
Praktilise usuteaduse õppetool

Tenno Teidearu  
Kanaldamine uue vaimsuse kontekstis  
Bakalaureusetöö

Juhendaja  
Dr. theol. Lea Altnurme

Tartu 2013

## Sisukord

Sissejuhatus.....	3
1. Uue vaimsuse kontekst.....	6
1.1. Kultuurimuutused ja sekulariseerumine.....	6
1.2. <i>New age</i> ehk uus vaimsus.....	8
1.3. Uue vaimsuse kujunemine.....	11
2. Kanaldamine.....	14
2.1. Metodoloogiline perspektiiv.....	14
2.2. Religioosne kontekst.....	14
2.3. Kanaldamise definitsioon.....	16
2.4. Kanaldamise olulisus uue vaimsuse kontekstis.....	17
2.5. Kanaldamise liigid.....	18
2.6. Kanaldamise ajalugu.....	24
2.7. Kanaldatud informatsiooni temaatika.....	29
2.8. Kanaldatud kirjanduse iseärasused.....	34
2.9. Kanalid ja kanaldatud kirjandus.....	36
Kokkuvõte.....	40
Kasutatud kirjandus ja allikad.....	42
Summary.....	45

## Sissejuhatus

Minu lõputöö teema - kanaldamine uue vaimsuse kontekstis - on formuleerunud huvist kanaldamise fenomeni vastu selle eripärasuses. Kanaldamisena käsitletakse kanali (st kanaldaja) võimet toimida vahendajana informatsioonile, mis tuleb väljastpoolt teda, eelkõige kõrgemaks peetavatelt vaimsetelt olenditelt. Esimene kontakt ideega kanaldamisest toimus 2009. aasta sügisel, mil olin Tartu Ülikooli usuteaduskonda astunud, soetades antikvariaadist 5 krooni eest õhukese raamatu "Eenoki teadaanded". Raamat tekitas huvi eelkõige pealkirja tõttu, mis viitas Vana Testamendi Eenokile, seitsmendale järeltulijale Aadamast, kelle kohta on kirjutatud: "Eenok kõndis koos Jumalaga, ja siis ei olnud teda enam, sest Jumal võttis tema ära." (VT 1Ms 5: 24). Täpselt sama oli kirjas ka raamatu saatesõnas (Laaksonen 1995: 3). Tutvudes kirjutatuga lähemalt olid selles ära toodud ka teised nimed: Kristus, Miikael, JHV, Aadam (Laaksonen 1995: 9, 10, 73). Süvenedes raamatusse sain aimu kanaldamise fenomenist, mis tekitas minus hämmeldust, aga ka tungivat huvi aru saada selle olemusest, tähendustest ja põhjustest, eriti n-ö kanaldatud materjali puhul, mille allikaks peetakse eelpool nimetatud kristlikku konteksti kuuluvaid isikuid. Õpingute käigus on tekkinudki suurem huvi eelkõige uue vaimsuse kui religioosse suundumuse vastu, mis on välja kujunenud 1970-ndatel ja mis hõlmab endas mitmekülgset religioosset subkultuuri ja kultuslikku miljööd. Lähtuvalt huvist uue vaimsuse uurimise ja kanaldamiseks nimetatud informatsiooni vahendamise viisi vastu sündiski idee uurida just kanaldamise fenomeni.

Antud töö keskendub seega uue vaimsuse (ingl. k. *New Age*) spetsiifilise fenomeni uurimisele. Kui suurem osa uue vaimsuse uurimusi kasutavad sotsioloogilist perspektiivi ja praktika uurimisel lähtuvad konkreetsest grupist, siis oma töös käsitlen kanaldamise praktikast (ingl. k. *channeling*) uue vaimsuse fenomenina, uurides selle tähendust, olemust ja eripära sellest fenomenist endast lähtudes. Olen lähtunud seega etnoloogilisest ja folkloristlikust perspektiivist

materjalile, esitades fenomeni selle emilises perspektiivis, st uue vaimsuse sisesest perspektiivist ja kanaldamise fenomenist, seetõttu ei taha ma ka mingil viisil hinnata selle fenomeni tõesust, sest see on igal juhul tähenduslik seda kogevate inimeste jaoks.

Põhjuseks kanaldamise uurimisele ja sellisele perspektiivile on asjaolu, et kanaldamist on uues vaimsuses on siiani vähe uuritud, kuigi see on vaieldamatult üks tähelepanuväärne fenomen uue vaimsuse subkultuuris. Wouter J. Hanegraaff isegi väidab, et kanaldamine on mänginud kesksel rollil uue vaimsuse ideoloogia kujunemisel (Hanegraaff 1996: 27). Inglise keeles on ilmunud vaid neli teaduslikku raamatut kanaldamisest: Jon Klimo *Channeling: investigations on receiving information from paranormal sources* (1987/1998), Michael F. Brown *The channeling zone: American spirituality in an anxious age* (1997), Arthur Hastings *With the tongues of men and angels: a study of channeling* (1991) ja Henry Gordon *Channeling into the New Age* (1988). Eesti raamatukogudest neid teoseid paraku ei leia. Eesti keeles pole ilmunud ka ühtki teaduslikku artiklit ega raamatut kanaldamisest, kui välja arvata 1934. aastal Tallinnas ilmunud spiritismi empiirilisel uurimisel põhinev H. Reise "Mediumism ja meediumid". Seetõttu on minu eesmärgiks eelkõige anda ülevaade kanaldamise fenomenist uue vaimsuse kontekstis.

Töös toetun kirjandusele kanaldamise kohta ning allikmaterjalidele. Tänu oma juhendaja Lea Altnurme abile on saanud Jon Klimo ja Michael F. Browne raamatud mulle kättesaadavaks. Kasutan töös ka teaduslikku kirjandust teistelt uurijatelt. Allikmaterjalina kasutan eesti keelde tõlgitud uue vaimsuse kanaldatud kirjandust. Kanaldatud kirjandus allikmaterjalina on fikseeritud ja publitseeritud kanaldatud informatsiooniks peetav materjal, mis mõeldud uue vaimsuse subkultuuris laiemaks levikuks. Sellest lähtuvalt saab eelduseks, et materjal peab olema mingil viisil käsitletav ühtse kategooriana. Mõned allikmaterjalid on uue vaimsuse kirjandusena väga tuntud, teised aga võrdlemisi vähetuntud. Üheks põhjuseks kanaldatud kirjandusele põhinemisel on ka see, et töö kirjutamise ajal pole Eestis toimunud avalikult reklaamitud kanaldamise seansse, millest uurijana oleksin saanud osa võtta. Alates 2012. aasta sügisest olen märganud ainult vaimse õpetaja ja tervendaja Stella Vainikko juhendatud meditatsiooniõhtuid. 2.11.2012

võtsin välitööd tehes ühest osa, mille teemaks oli kohtumine Ükssarvikuteks nimetatud vaimolenditega, sellest kirjutasin ka seminaritöö aines "Religioonianthropoloogia" (US.03.073, sügis 2012/2013, õppejõud Marko Uibu). Kuna Eestis ei ole ka üldtuntud kanaleid (st kanaldajaid) ning minuni on jõudnud ainult üks Eestis kanaldatud raamat "Elu teispooluses", põhinen paratamatult välismaisele materjalile. Eesti konteksti väljendab tõlgitud materjali selektiivsus, sest meil on ilmunud üsna väike, kuigi oluline osa levinuimast kanaldatud kirjandusest uues vaimsuses.

Töö on jaotatud kaheks osaks. Kuna töö peaeesmärgiks on uurida kanaldamise fenomeni uue vaimsuse kontekstis, siis käsitlen töö esimeses peatükis uut vaimsust kultuurimuutuste valguses, selle olemust ning kujunemist, tõstes esile ja mõtestades lahti uue vaimsuse tausta kanaldamise uurimiseks. Teises peatükis käsitlen otseselt kanaldamise fenomeni, püüdes lahata sellele aluseks olevat religioosset konteksti, avades kanaldamise fenomeni tähenduse ja olulisuse uue vaimsuse kontekstis ning kirjeldades kanaldamise kujunemist. Teine peatükk kajastab ka kanaldamise erinevaid liike või meetodeid, kanaldatud kirjanduse temaatikat, põhilisi iseärasusi ning annab ülevaate mõnest põhilisest kanalist ja nende kaudu kanaldatud tekstidest.

Oma töö eesmärgina näen vajadust tutvustada kanaldamise fenomeni eesti keeles. Siinjuures pean oluliseks selle fenomeni võimalikult täpse piiritlemise ja defineerimise, milleks peab allikmaterjal aluse andma. Kuna käesoleva töö puhul ma ei näe põhjust materjali tõesuse hindamiseks, käsitlen materjali nii nagu see on esitatud ja sõnastan ka ise seda samalaadselt.

# 1. Uue vaimsuse kontekst

## 1.1. Kultuurimuutused ja sekulariseerumine

Muutusi religioonis ja teistes valdkondades ei vaadelda üldiselt üksiknähtustena, vaid nende alusel tehakse üldistusi kultuuri kohta tervikuna, et luua taustsüsteemi ühiskonnas aset leidvatele muutustele. Eelduseks on, et üksikud muutused kultuuriruumis peavad olema mõjutatud üldistest kultuuriprotsessidest. Samuti eeldatakse, et üksikud muutused on omavahel seoses, mõjutades üksteise teket ja hääbumist. Neil põhjustel seostatakse muutusi ka religiooni valdkonnas teiste tendentsidega kultuuris, mis esmapilgul ei pruugi ollagi seotud religiooniga. Vaadeldes tendentse erinevais valdkondades luuakse üldistavaid käsitusi kultuurist, kultuuriprotsessidest ja ajaloost. Üldistusi saab eriti edukalt teha ajalooajalooperioode vaadeldes, mille puhul ilmnevad eri kultuuri valdkondades lühema aja jooksul suuremad muutused.

Tänapäevaste religioossete suundumuste põhjusi nähakse kõige enam üldiselt valgustusajastu ideedes, moderniseerumises, sekulariseerumises ja individualiseerumises. Kuigi kindlasti saaks käsitleda ka teisi kultuurilisi aspekte religiooni ja religioossuse mõjutajatena, rõhutada üksikuid tegureid ja viia tänapäevaste suundumuste juured võimalikult kaugesse ajalukku, mis oleks samuti viljakas mõistmaks praegust kultuuri ning ajalugu, räägitakse siiski enamasti just neist nimetatud kultuurilistest suundumustest. Lea Altnurme tõdeb, et moderniseerumise kultuuriülese protsessi tulemus näib religiooni postitsiooni taandumisena ühiskonnas (Altnurme 2006: 22-23). Ratsionaalsuse võidukäik, kiriku ja riigi lahutamine, kiire areng tehnoloogia vallas, uued ideoloogiad ning uued eesmärgid on ümber kujundanud inimeste elu, ümber kujundatud elu kujundab ümber ka mõttemaailma. Moderniseerumise kontekstis on kaldutud arvama, et religioon selles muutavas ühiskonnas ei saa püsima jääda, seda

tendentsi on nimetud usu vähenemiseks ehk sekulariseerumiseks (Casanova 2003: 25-26). Altnurme sõnul on aga sekulariseerumisteooria kaotanud oma kindluse, sest kaasaegsed religiooniuuringud ei kinnita seda. Kuigi regulaarselt kirikus käijate inimeste arv on uuringutes tihti väike, on individuaalse religioossuse näitajad võrdlemisi kõrged, eriti konkreetsete religiosse uskumuste puhul. Sekulariseerumine seega mitmete uurijate sõnul ei tähista mitte usu või religioossuse languse tendentsi, vaid religioossuse muutumist (vt Remmel 2013). Kui individuaalne religioossus muutub olulisemaks, siis miski peab paratamatult loovutama oma osa teisele, selleks on vähemalt Euroopa kontekstis kristlik kirik, mille puhul sekulariseerumine nähtava usu vähenemise tähenduses ikkagi toimub. (Altnurme 2006: 23-25, 27) Kiriklik religioon oma olemuselt on kogukondlik jagatud osadus, millel on oma kindel vorm, traditsioon ja reeglid, sellise religiooni vormi puhul on katlemata palju eeliseid, aga samas võrreldes uue vaimsuse okultse miljööga ka vähem isiklikku valikuvabadust ja tegutsemisvabadust. Seetõttu seostuvadki muutused religiooni vallas kultuurilise muutusega, mida nimetatakse individualiseerumiseks. Individualiseerumine üldiselt on kultuuriline tendents isikliku vabaduse suunas kultuurikeskonnas ja olemasolevate kogukondlike traditsioonide suhtes, mille asemel saavad oluliseks just isiklikud valikud, eelistused ja eesmärgid (Altnurme 2006: 31). Individualiseerumise tendents on aset leidnud samuti ka religiooni vallas. Individualiseerumise teooria kohaselt on inimesed endiselt religioossed, aga institutsionaalse religiooni kõrval toimub usuline elavnemine just privaatsfääris, usust saab subjektiivne teema, n-ö oma usk on sünkretistlik ja põhineb eelkõige isiklikule valikule ja kogemusele (Altnurme 2006: 32-35). Individualiseerumine on samuti kaasa toonud seega mitte usu vähenemise, vaid eelkõige usu muutumise. Seega ongi saanud põhiküsimuseks see, milliseks on religioon muutunud ja muutumas. Gordon Lynch kirjutab, et Thomas Luckmann oli üks esimesi sotsiolooge, kes 1963. aastal viitas uue religioosse maastiku tekkimisele, mis tarbijaliku nn religioosse turuplatsina pakub isikliku valiku alusel võimalusi endale leida sobiv religioosne grupp, traditsioon või teenus(ed), mille eesmärgiks oleks eneseareng. Tema kolleeg Peter Berger kirjeldab samuti esile kerkivat nn religioosset turuplatsi, mille põhjusena ta nägi kasvavat pluralismi ühiskonnas, mis põhjustatud

immigrantide voolust, aga ka kiiremast ja mahukamast info levikust, tekitades kultuurilist paljusust, mida võiks ka kirjeldada globaliseerumisena. Kui Berger oma varasemal perioodil eeldas, et religioosne vabadus ja pluralism viib lõpuks usu püsimatuseni, sest kaob ühiselt tõseks peetav, siis 1999. aastal kirjutas ta, et moderne pluralism ning ebakindlus maailmavaadetes hoopiski suurendavad inimeste vajadust otsida religioonist mõtet ja toetust. (Lynch 2007: 107-109) Tänapäeval on üsna selge, et kuigi end mõnda usku omaks pidavate inimeste osakaal näiteks Eesti ühiskonnas on võrdlemisi tagasihoidlik, 2011. aasta rahvaloenduse andmeil ligi 25% (320 872 inimest) ja Altnurme sõnul on aktiivseid kristlasi 2010. aasta andmeil vaid kuus protsenti, iseloomustab siiski paljusid religioosete väidetega nõustumine ja usule kaldumine (Rahva ja eluruumide loendus 2011; Altnurme 2011).

Selle kultuurilise paradigma muutuse kontekstis on tekkinud ka varasemast erinev religioosne suundumus - *New age*, mida saab iseloomustada lähtudes käsitletud kultuurilistest muutustest, aga ka uutest religioossetest ideedest. *New age*’iks ehk uueks vaimsuseks nimetatud religioosne suundumus, millest on hakatud rääkima 1970-ndatest, on traditsioonilisest kiriklikust religioonist paljuski erinev, olles minetanud suures osas nii institutsionaalse vormi kui ka kindla dogmaatilise traditsiooni.

## 1.2. *New age* ehk uus vaimsus

Eelnevast lähtuvalt on *new age* välja kasvanud kultuurilistest muutustest, mis on olnud aluseks uuele perspektiivile nii elu suhtes laiemal kui ka religiooni suhtes. Muutunud arusaamad on kaasa toonud ka uute ideede tekkimise ja leviku. Ilmekalt on see nähtav uuemas religioosses paradigmas, mida nimetatakse *new age*’iks või uueks vaimsuseks.

*New age* ehk uus vaimsus on väga laialt levinud termin teatava privatiseerunud uuema religioosse suundumuse kohta. Inglise keeles kasutatakse samatähenduslikena ka mõisteid *New Age religion*, *New Age spirituality*, *new spirituality*, *New Age Movement (NAM)*, *new alternative and/or religious movement (NARM)*. Mõiste pärineb iseloomulikust lootusest ja visioonist antud



subkultuuris, et saabumas on Uus Ajastu (ingl. k. *the New Age*), mis saab olema parem ja erinevais aspektides arenenum kui praegune kultuur (Hanegraaff 1996: 333; Melton 2007: 85). Idee saabuvast Uuest Ajastut peetakse Veevalaja Ajastuks (ingl. k. *the Age of Aquarius*) (Sutcliffe 2003: 29; Hanegraaff: 1996: 331). *New age*-i tähistamiseks religioosse suundumusena kasutatakse tihti ka mõistet uus vaimsus (ingl. k. *new spirituality*) või kultuslik miljöö (ingl. k. *cultic mileu*), viidates enam subkultuuri aspektile, milles esineb väga palju erinevaid praktikaid ja filosoofiaid. Töös kasutangi nimetatud mõisteid võrdväärsena.

Käsitledes uut vaimsust, tuleb silmas pidada mitmeid sellele iseloomulikke aspekte, mis teevad ka selle religioosse suundumuse defineerimise keerulisemaks ja paraku ka mitmetimõistetavaks, sest *new age*-iks nimetatu on siiski väga mitmekesine nähtus, mida eri uurijad ka erinevalt mõtestavad. Uut vaimsust saab käsitleda subkultuurina, sest on siiani osakultuur domineerivast kultuuriruumist, kuid minevikus on uude vaimsusesse suhtunud üsna suure eelarvamusega, mis mõneti võib praegugi mõjutada inimeste hoiakut. Subkultuurina eksisteerib *new age* eelkõige religioosel maastikul, kus vähemalt nn Lääne kultuuris mõistetakse religiooni traditsiooniliselt kristliku kiriku mudelist lähtuvalt. Siinkohal ilmnebki, et *new age* pole religioon (vt Chryssides 2007: 19), kuna puudub ühtne institutsionaalne struktuur, see ei ole mõisteta- v ühtse traditsioonina ning puudub ka formuleeritud õpetuslik tuum. Uus vaimsus on aga kindlasti religioosne. Thomas Luckmann mõtestab religiooni institutsionaalse süsteemi asemel tähendussüsteemina, selle rolliks on vastata eksistentsiaalsetele küsimustele (Besecke 2010: 94; Barker 1999: 16). Pigem saaks *new age*-i nimetada religioosseks subkultuuriks, ka kultusliku miljöö mõiste on siinkohal igati kohane. Uue vaimsuse mõiste hõlmab enda alla erinevaid praktikaid ja filosoofiaid, millel kõigil on omad meetodid, uskumussüsteemid ning mõneti erinevad eesmärgid (Melton 2007: 79). Siinkohal tuleb aga etteruttavalt mainida, et kuigi praktikad ja filosoofiad on erinevad, ilmneb neis iseloomulikke motiive ja uskumusi, mille alusel neid käsitletaksegi ühe subkultuurina. Mõned enamlevinuimad praktikad ja filosoofiad, mida uus vaimsus hõlmab, on erinevad meditatsioonipraktikad, erinevad joogapraktikad, vabastava hingamise praktika, astroloogia, homoöpaatia, erinevad tervendamistehnikad, reiki, uuspaganlus, müstitsism, spiritism, okultism

ning kanaldamine. Paljud praktikad ja tehnikateks nimetatud meetodid jäävad siinkohal ilmselt nimetamata, osalt nende paljususe tõttu, teisalt seetõttu, et neid tekib pidevalt juurde ja võimalik, et mõned ka kaotavad populaarsuse. Kuna uus vaimsus ühendab mõistena väga palju erinevaid suundumusi, lähtuvad ka uurijad erinevatest kriteeriumitest selle defineerimisel, seega on mõiste *new age* uurijate jaoks pigem vihmavarjutermin (Chryssides 2007: 6, 17). Mõningate erinevate perspektiividena uuele vaimsusele toob Wouter J. Hanegraaff oma raamatus esile Hans Sebaldi käsitluse uuest vaimsusest kui uuest romantismist; Christof Schorschi käsitluse, mis põhineb uues vaimsuses enam levinuimate kategooriate loomisel; J. Gordon Meltoni käsitluse *new age* ist kui okultsest või metafüüsilisest religioonist, mis kujunes Inglismaal välja 1960-ndatel, Ameerika Ühendriikides 1970-ndate alguses; Christoph Bochingeri käsitluse *new age* i mõistest kui pelgalt turunduslikust sildistusest (Hanegraaff 1996: 369-380). Seega ilmneb, et mõiste *new age* pole üheselt lahti mõtestatav ja vaadeldav, see sõltub suuresti uurija perspektiivist. Kui mõiste *new age* tuli kasutusele 1930-ndatel, tähistades algselt teosoofiliste ringkondade siseselt eelkõige ideed saabuvast Uuest Ajastust, siis alles hiljem, 1970-ndatest, hakati seda kasutama uue alternatiivse religioosse suundumuse kohta, 1980-ndatel ja 1990-ndatel sai *new age* kultuuriliseks tähistuseks kaasajal populaarsele religioossele suundumusele, mis ühendab endas detaile väga paljudest eri allikatest (Sutcliffe 2003: 29-30). Kui ka *new age* i mõiste pole niivõrd populaarsena olnud subkultuuri sisene üldistav mõiste, st emiline mõiste (ingl. k. *emic*) ja on enamasti olnud sellele n-ö väljastpoolt omistatud, st etiline (ingl. k. *etic*), siis on selle mõiste ikkagi kohane, sest omab kultuurilist konsensust. Altnurme tõdeb, et kuigi inimesed võivad tegeleda erinevate praktikatega, nagu reiki või jooga, ei nimeta nad end seejuures joogiks või šamaaniks, samuti ei pea nad ennast ka *new age* i järgijateks (Altnurme 2005: 99). Sellest ilmneb ka *new age* ile iseloomulik joon, et inimesed ei pea ennast otseselt järgijateks, tähistus või määratlus võib olla isegi ebameeldiv, sest esitab stereotüüpset arusaama. Seetõttu nimetavadki uuest vaimsusest huvitatud inimesed vähemalt Eestis ennast pigem lihtsalt vaimseteks või spirituaalseteks, mis iseenesest on liialt paljutähenduslikud mõisted, aga uue vaimsuse kontekstis siiski tähistustena üheselt mõistetavad.

Kokkuvõtlikumalt kirjeldab Hanegraaff uut vaimsust kui kultuslikku miljööd, mis on enesest kui subkultuurist teadlikuks saanud 1970-ndate lõpul ja kannab endas kultuuri kriitikat Lääne kultuuri suhtes sekulaarse esoterismi võtmes (Hanegraaff 1999: 17, 97, 522). Nagu eelnevalt juba kujutatud, on uue vaimsuse subkultuur, kultuslik miljöo pigem võrgustik, mis omab vaimset tähendust, mida üksmeelselt tunnistatakse ja jagatakse. Kultuslikus miljöös tekivad ja kaovad ebapüsivad kultused, mida ühendavad ideed ja praktikad, ning vaimsed otsijad valivad ja vahetavad erinevaid vaimseid gruppe kuhu kuuluda (Altnurme 2006: 48). Altnurme käsitleb *new age*’i konteksti uue vaimsuse müüdina, mille keskpunktis on "mina", mis on säde kõrgemast reaalsusest, universumi enegriast vms-st, ning eesmärgiks vaimne areng oma tõelise olemuse tunnetamise teel (Altnurme 2006: 48-49). Kuna uut vaimsust määratleda ja uurida on keeruline, sõnastas Altnurme 2010. aasta küsitluse jaoks selle põhiõpetuse, mis väljendab ka empiirilist perspektiivi: "Ma usun vaimsesse enesearengusse selles mõttes, et teadlike enesesisenduste ja vaimsete praktikate abil on võimalik muuta iseennast, oma elu ja maailma enda ümber." (Altnurme 2011)

### 1.3. Uue vaimsuse kujunemine

Hanegraaff mõistab uut vaimsust vaimse liikumisena: "Mis kujunes välja 1970-ndate teisel poolel ja on meiega selle kirjutamise ajal." (Hanegraaff 1996: 12). Ilmselt võib väita, et *new age*’i subkultuur ühiskonnas aktiivselt toimiv ka käesoleva töö kirjutamise ajal. Öeldakse aga, et miski ei sünni tühjast kohast ja nõnda saab öelda ka uue vaimsuse kohta.

*New age*’i maailmavaate alged ilmnusid juba 18. sajandi lõpus ja 19. sajandil spiritismi ja okultismi kujul, hinnanguliselt kujunesid algsed ideed erinevate esoteeriliste ja okultsete voolude keskel välja 19. ja 20. sajandi vahetus paiku, mis kandusid hiljem üle uude vaimsusesse; sellest ajast kuni 1970-ndateni olid need ideed küll vastavate huvigruppide hulgas populaarsed, kuid Hanegraaffi sõnul ei toonud uue vaimsuse okultse miljöo esilekerkimine endaga kaasa midagi märkimisväärselt uut (Hanegraaff 1996: 517-518; vt ka Melton 2007: 80). Et sellest aru saada, tulekski vaadelda esoteerilisi liikumisi ja ideid 19. sajandil,

eelkõige spiritismi ehk spiritualismi, mille trükiseid hakkas 1870-ndatel avalikult rohkem ilmuma (Albanese 2006: 270). Kuigi tausta mõistmiseks saab ka vaadata kaugemasse ajalukku, ei oleks see nii otseselt seonduv kaasaegse *new age* ga. Chryssides esitab artiklis mõned olulise tähtsusega liikumised. Ühena esimestest toob ta välja Teosoofia Ühingu, mille asutas Helena P. Blavatsky 1875. aastal, kes muuhulgas kirjutas oma raamatus *Ascended Masters* arenenud vaimsetest olenditest, kes juhendavad inimesi, millega seob Alice Bailey meediumina saadud ideed spirituaalsest evolutsioonist 20. sajandi alguses. Mõjukas oli ka Antroposoofia Ühingu asutaja Rudolf Steineri idee, et inimestele on omane taevalik vägi, mille nad on kaotanud ja mida tuleks uuesti endas avastada. Lisaks neile on loetletud ka Krishnamurti seisukohti isikliku vaimse arengu olulisusest, 1970-ndatel David Sprangeli idee maailma materiaalsest transformatsioonist spirituaalse evolutsiooni käigus. Findhorni kommuun, mis asutati Inglismaal 1963. aastal ja mille programm koosnes 1970-ndate alguseks väga paljudest vaimsusega seonduvatest praktikatest ja konverentsidest. Väga mõjuka raamatuna ilmus 1982. aastal Marilyn Fergusoni *The Aquarian Conspiracy*, mis esitab utoopilise pildi terve ühiskonna transformatsioonist, mis saab alguse iga inimese seest, moodustades lõpuks uue maailmakorra, uue sotsiaalse võrgustiku (Chryssides 2007: 6-10; vt ka Brown 1997: 23). Need loetletud suundumused ja ideed pole olnud ainukesed uue vaimsuse kujunemisel, erinevaid mõjukaid organisatsioone, isikuid ja väljaandeid selgub olevat rohkemgi, seega ei ole nimetatud loetelu sugugi ammendav, kuid neid võib pidada olulisemateks, mis on kujundanud uue vaimsuse liikumist nii organisatoorsel kui ka ideoloogilisel tasandil. Lisaks *new age* i seestpoolt kasvanud ideedele ja suundumustele on ideid saadud ka väljastpoolt. J. Gordon Melton esitab põhjustena 19. sajandi lõpus ja 20. sajandi alguses elavnenud huvi Aasia usundite ja filosoofiate vastu, teadusega seonduvad arengud nagu parapsühholoogia 1930-ndatel, Sigmund Freudi ja Carl Gustav Jungi teooriad psühholoogia vallas ja 1938. aastal sünteesitud LSD leviku teadvusseisundit muutva aienena, mis hiljem koos teiste narkootiliste ainetega sai oma rolli hipiliikumises (Melton 2007: 185-186). Kõiges eelnevas on äratuntavad kaasaegse uue vaimsuse ideed ja suundumused.

Hanegraaff jagab uue vaimsus väljakujunemist kaheks perioodiks. Esimene, *sensu stricto*, on 1960-ndatel Inglismaal kujunenud teosoofiliste gruppide periood, kes olid keskendunud Uue Ajastu ootusele ja teine, *sensu lato*, on 1970-ndate teisel poolel Ameerikas okultse miljöö kujunemine, milles Uue Ajastu ootus niivõrd esiplaanil enam polnud (Hanegraaff 1996: 375-377, 518).

*New age*'i otsesed alged ulatuvad seega 19. sajandisse. Ligi kahe sajandi vältel on uued ideed tekkinud, kujunenud välja, levinud ja võetud omaks esoteerikast huvitatud inimeste poolt. Levinud ideede hulgas on uskumused ümbersünnist, karmast, inimese taevalikust olemusest, vaimsest enesearengust, maailma vaimsest arengust, Uue Ajastu tulekust ning ka vaimolenditest ja nendega suhtlemisest. Enamik neist ideedest on esindatud ka kanaldamise teel saadud materjali hulgas, millele keskendub järgmine peatükk.

## 2. Kanaldamine

### 2.1. Metodoloogiline perspektiiv

Enne teemasse süvenemist tuleb pilk heita metodoloogilisele perspektiivile antud uurimisvadlkonnas. Kanaldamise uurimine lähtub empiirilisest materialist, mis põhineb informantide kogemustel, mille hulka saab lugeda ka kanaldatud tekstid ja toimunud seansid. Seega valitseb sama olukord mis folkloori uurimiseski - allikaks on empiirika ning seetõttu nimetataksegi folkloristikat tekstipõhiseks uurimisalaks. Nagu folkloristika puhul, ei ole ka religioonisotsioloogias ja uususundite uurimises küsimuseks uuritava fenomeni tõesus, vaid selle ilmnemine ja selle tähendus osalejatele. Oluline on uurimise puhul see, et seda saaks käsitleda ühtse kategooriaga. Klimo kasutab analoogia argumenti, mille kohaselt piisavalt palju sama narratiivi esitavaid informante viitab nende kogemuse objektiivsusele (Klimo 1987: 7). Kuigi sellest järeldab Klimo, et tõenäoliselt eksisteerib reaalselt see, millest räägitakse ja kirjutatakse, jääb see siiski hüpoteesiks. Analoogia argumendi põhjal saab siiski tõdeda, et kanaldamine on kindel fenomen ja praktika uues vaimsuses, mida esitatakse erinevate inimeste poolt ilma suuremate erinevusteta.

### 2.2. Religioosne kontekst

Üleloomuliku olendiga, üliolendi(te)ga, Jumala või kõrgemaks reaalsuseks peetavaga kontakteerumist võib ilmselt nimetada religiooni või religioosse maailmatunnetuse eelduseks. Tarmo Kulmari kohaselt on enamiku religioonide puhul keskmeks *üleloomulik(ud) olend(id)*, keda usutakse mõjutavat maailma ja inimeste eksistentsi ja saatust (Kulmar 2000: 37; vt ka Honko, Pentikäinen 1997: 69). See on üldistav reegel religioossete tradistioonide kohta, sest nii üleloomulikud olendid kui ka nendega suhtlemine võivad siiski võrdlemisi

erinevad olla. Erinevaid traditsioonilisi usundeid ja nn kõrgreligioone vaadeldes võib loetleda eri usuvorme: animatism, animism, polüteism, monoteism, teism, deism, dualism, monism. Kõik need olulisemad usuvormid väljendavad erinevat suhtumist ja suhet sakraalseks peetavasse. Neid ühendab enamasti siiski võimalus mingil viisil sellega kontakteeruda või seda kogeda.

Üheks võimaluseks on Jumala poolt lähtuv ilmutus, mis näiteks Vana Testamendi teoloogia kohaselt võib toimida ka läbi eriliste isikute, keda nimetatakse prohvetiteks ja kelle läbi Jumala tahe edastatakse inimestele (Köhler 1995: 71). Üleloomuliku reaalsusega suhtlemine läbi sellele spetsialiseerunud isikute kogukonnas on iseloomulik ka šamanistlikele traditsioonidele, kus šamaan kui kogukonna vaimne liider suhtleb vajadusel vaimudega. See erineb aga muuhulgas ka selle poolest, et šamaan saab vajadusel ise kontakti astuda üleloomuliku maailma vaimudega. Antropoloog Robert L. Winzeler peab mitmete religioosete (eelkõige šamanistlike) traditsioonide ja vaimudega suhtlemise eelduseks hinge kujutelma ning selle võimet kehast lahkuda ja inimese võimet seestuda teistest vaimudest. Ta käsitleb šamanistlike traditsioonide kontekstis seestumise, võõra vaimu inimesse sisenemise, kaht erinevat liiki - ühena meediumlust ehk vabatahtlikku seestumist, mis on väidetavalt õpitav ning kannab kindlat eesmärki (nt surnutega suhtlemine, vaimudelt nõu küsimine, kellegi haiguse diagnoosimine jms), teisena tahtmatut seestumist, mille sümptomiteks on emotsionaalse trauma, raske psüühiline ja kehaline haigus, mida kogetakse vaimu(de) rünnakuna (Winzeler 2008: 197-202). Ühest küljest on šamanistlik seestumine olulisel määral sarnane kanaldamisele transiseisundis (Hanegraaff 1996: 33). Teisalt on oluliseks erinevuseks šamaani kirjeldatud vaimse rännaku (st šamaanirännaku) motiivi puudumine, mille jooksul šamaan lepib vaime või päästab nende käest kogukonnaliikme hinge (Brown 1997: 77-78; vt ka Honko, Petikäinen 1997: 87-88).

Kuna uus vaimsus on saanud inspiratsiooni ka šamanistlikest traditsioonidest, leides oma väljenduse uuspaganluses ja uusšamanismis, on meediumlus selles kontekstis mõnevõrra tuttav nähtus kanaldamisena (ingl. k. *channeling*), varasema nimetusega meediumlus (ingl. k. *mediumship*), mis on olnud üheks suundumuseks uue vaimsuse kujunemisel alates 18. sajandist

(Västrik 1997). Meediumlus ja kanaldamine on aga erinevad praktikad teistest ilmutuse vormidest religioonides üldisemalt, erinedes ka seestumisest ja meediumlusest šamanismis, kuigi täheldatavad on mõnevõrra sarnased ideed. Kuna kanaldamine on unikaalne fenomen, erinedes teistest sarnananevatest praktikatest, ilmnedes eelkõige uue vaimsuses, tuleb seda käsitleda ka *new age*'i kontekstis.

### 2.3. Kanaldamise definitsioon

Kanaldamise all mõistetakse kanali (või meediumi) võimet teatud tingimustel toimida kanalina informatsioonile, mis tuleb väljaspoolt teda ennast, enamasti kõrgemal olemise tasandil eksisteerivatelt vaimsetelt olenditelt (ehk vaimolenditelt), aga ka väga paljudest teistest allikatest (nt Jeesus Kristuselt, Jumalalt, antiikaja jumalustelt, kõiksuse allikalt, "kõrgemalt minalt" jms) (Hanegraaff 1996: 23). Psühholoogia professor ja parapsühholoog Jon Klimo, üks olulisemaid kanaldamise uurijaid, kes 1987. aastal ilmunud ja täiendatud väljaandena 1998. aastal ilmunud raamatus *Channeling: investigations on receiving information from paranormal sources*, mis on jäänud siiani üheks põhjalikumaks teoseks selles vallas, defineerib autor kanaldamist järgnevalt: "Kanaldamine on informatsiooni kommunikatsioon läbi inimese allikast, mis väidetavalt eksisteerib mõnel teisel reaalsuse tasandil või dimensioonil, kui meile teadaolev füüsiline reaalsus ja mis ei pärine kanali tavapärasest meelest või minast." (Klimo 1987: 2). Oluliste aspektidena tuleb siinkohal ära märkida nende definitsioonide mõningaid külgi. Kõigepealt on kanaldamine eelkõige informatsiooni saamine, mis enamasti on õpetus vaimseks arenguks. Klimo eristab kanaldamise puhul energia ja informatsiooni kanaldamist, jättes esimese definitsioonist välja, sest see eeldaks ka füüsilist meediumlust (nt materialisatsioon, levitatsioon, paranormaalne tervendamine jms) (Klimo 1987: 9). Teine oluline aspekt on see, et informatsiooni allikas asub väljaspool kanaldajat ennast, väljaspool tema mina. Klimo viitab siinkohal ka Artur Hastingsile, kanaldamise uurijale, kes käsitleb kanaldamist kui sõnumite edastamist (kanali) teadvusest väljaspool asuvast allikast (Klimo 1987: 4; vt ka



Hanegraaff 1996: 24). Selle kohaselt on eelduseks, et allikas on n-ö kõrgem, seega peetakse saadud informatsiooni universaalseks ja tõseks. Kolmanda aspektina tuleb märkida informatsiooni pärinemist kõige sagedamini vaimolenditelt, kuigi kanalid märgivad oma allikatena mitmeid erinevaid allikaid. Kuna erinevaid allikaid on nimetatud väga palju, ka Jumal, kosmiline vägi või kosmiline teadvus üldisemalt (nt "Vestlused kosmilise mõistusega"), siis Klimo peab kanaldamiseks ka informatsiooni saamist Jumalalt, otsest teadmist kui ühtsust kõrgema väega ning avatud kanaldamist (ingl k *open channeling*) ehk vaimset inspiratsiooni, mille allikat ei saa kindlaks määrata (Klimo 1987: 10-11). Jumala käsitlemine allikana on siinkohal õigustatud, kuna mitmed uue vaimsuse kanaldatud kirjanduse autorid on väitnud, et nende allikaks on Jumal, nt Neale Donald Walsh raamatusarjas "Jutuajamised Jumalaga" (ingl. k. *Conversations with God*). Samas ei ole ma kindel, kas oleks täielikult õigustatud väita, et kanaldamiseks saab olla teadmine, mis põhineb ühtsusel kõrgema väega, sest kanaldamine kannab endas enamasti kindlat eesmärki ja kui allikas ei avalda ka oma nime, määratleb allikas ennast siiski mingil viisil. Näiteks Steve Rotheri kanaldatud raamatus "Tuleta meelde: inimese evolutsiooni käsiraamat" (Ingl. k. *Re-member. Handbook for human evolution*) nimetab allikas end kui Grupp (Rother 2011). Avatud kanaldamine kui üks kanaldamise liike või viise tuleb vaatluse alla alapeatükis "Kanaldamise liigid". Kanaldamise kõige asjakohasemaks seletuseks *new age*'i kontekstis saabki siinkohal pidada Hanegraaffi definitsiooni.

## 2.4. Kanaldamise olulisus uue vaimsuse kontekstis

Kanaldamist peetakse uues vaimsuses tõese ja objektiivse informatsiooni edastamiseks. Seetõttu peetakse saadavat informatsiooni autoriteetseks. Informatsiooni sisu tuleb käsitlemise alla küll peatükis "Kanaldatud informatsiooni temaatika", aga üldistavalt saab siinkohal öelda, et vastu võetav informatsioon on teadmised, mis on olulised vaimseks arenguks. Hanegraaff hinnangul on kanaldamisel olnud keskne roll *new age*'i kujunemisel, kuna paljud baasuskumused uues vaimsuses on kõigepealt esitatud kanaldatud informatsioonina (Hanegraaff 1996: 27). Oma mahuka teose esimeses peatükis

põhilistest suundumustest uues vaimsuses on Hanegraaff käsitletud just kanaldamist.

Uue vaimsuse üheks keskseks uskumuseks on vaimse arengu võimalus, mis kehtib nii üksikisiku kui ka inimkonna puhul laiemalt. Altnurme kirjeldab *new age*-i müüti kui arengulugu, kus "mina" liigub vaimse arengu madalamatelt tasanditelt kõrgematele läbi arvutute tasemete ja dimensioonide (Altnurme 2006: 48). Eelduseks on seega erinevate reaalsuste, tasemete või dimensioonide olemasolu, millest lähtuvalt kogevad inimesed vaid üht perspektiivi kogu universumi olemusest. Kanaldatud kirjanduses valitseb ühtne arusaam, et meie füüsiline reaalsus on kõikidest olemasolevatest kõige madalam, teiste tasanditena eksisteerivad eetiline ehk kõrgem füüsiline, astraalne, mentaalne ning olenevalt vaatepunktist veel teisedki tasandid (Klimo 1987: 17). Kõikidel tasanditel on *new age*-i kosmoloogia kohaselt erinevad omadused ja eesmärgid. Kuigi eksisteerivad erinevad tasandid, on need kõik siiski osa universumist ja selle fundamentaalsest väest, väljendudes holistliku maailmapildina, siiski eksisteerib ka kosmoloogiline hierarhia. Sellest aspektist lähtuvalt toimub ka informatsiooni või energia liikumine hierarhilise struktuuri kohaselt n-ö kõrgemalt madalamatele tasanditele. Hastings rõhutab vaimset tarkust edastava sõnumi eesmärgipärasust ja suunatust kuulajaskonnale (Hanegraaff 1996: 24; vt ka Albanese 2006: 500). Seega saab selles kontekstis kanaldamist nimetada kõrgematel tasandite (ja neis eksisteerivate olendite) kaasaaitavaks tegevuseks inimese füüsilise tasandi vaimseks arenguks, edastades vajalikku informatsiooni. Soome kanali Leena Laaksoneni avaldatud "Eenoki teadaannetes" kujutatakse vaimolendit Jumala sõnumi vahendajana: "Ta ütleb, ma olen Eenok. Ma soovin teid aidata Uue Ajastu algusesse. See sõnum on Jumala sõnum ja need teadaanded on jumalalt. Mina, Eenok, olen vahendaja." (Laaksonen 1995: 6).

## 2.5. Kanaldamise liigid

Kanaldamise protsess, kui kanal saab informatsiooni endast väljaspool asuvalt olendilt, ei ole alati samasugune ega näe ka väljastpoolt samasugune välja. Kanaldamiseks nimetatud praktika võib mitmel moel erinev olla, erineda võib

kontakti saavutamine allikaga ja kanali teadvuse seisund. Klimo toob välja mitmeid erinevaid aspekte ja kanaldamise viise.

Kanaldamise puhul võivad aga kanaldamise liigid ka muutuda, enamasti kujuneb kanalitel siiski lõpuks välja üks põhiline meetod.

Nii nagu šamanistlikes traditsioonides eristatakse seestumist ja vabatahtlikku seestumist või meediumlust, eristatakse ka kanaldamise puhul tahtlikku ja spontaanset kanaldamist (Winzeler 2008: 198-200; Klimo 1987: 186-187; Hanegraaff 1996: 28). Klimo eristuse kohaselt suudab kanal tahtliku kanaldamise korral seda protsessi ise kontrollida ja soovi korral esile kutsuda, spontaanse kanaldamise korral aga ei saa kanal seda protsessi ajaliselt kontrollida (Klimo 1987: 186-187). Siiski on ka spontaanse kanaldamise puhul kontakt üleloomulikuga soovitud. Kanaldamise viis (st tahtlik või spontaane ning sellega kaasnev teadvusseisund) võib kanali puhul aja jooksul ka muutuda, kuigi enamasti algab see spontaanselt, näiteks Jane Robertsi puhul, vaimolendi Seth kanaldaja, kelle esimene ja ootamatu kontakt Sethiga 1963. aasta septembris viis ta transiseisundisse, mis sarnanes seestumisega (Hanegraaff 1996: 28-29; Albanese 2006: 501). Kuigi Jane Robertsi Sethi kanaldusi saab pidada spontaanseks (st kontrollimatuks) kanaldamiseks, on siiski näiteks tema esimeses raamatus seeriast "Isikliku reaalsuse olemus" (ingl. k. *The nature of personal reality: A Seth book*) kirjeldatud seansse toimuvat kaks korda nädalas, esmaspäeval ja kolmapäeval, õhtuti kella poole kümne paiku, mille kestvuseks umbes kaks tundi, seega kujunes välja kindel ajastus, milleks sai valmistuda. Sama seansside graafik esineb ka teiste Robertsi kanaldatud raamatute puhul (Roberts 1994, 1995 ja 1995).

Kanaldamise puhul erineb ka kanali teadvusseisund. Kui šamanistlikes traditsioonides enamasti on transiseisundi saavutamine eelduseks vaimudega kommunikeerumisele, siis kanaldamise puhul uue vaimsuse kontekstis ei pruugi kanali teadvuse seisund muutuda võrreldes tavapärasega. Klimo jaotab teadvusseisundi muutuse psühholoogiliste uurimuste eeskujul kolmeks astmeks: täielikult teadlik, pooleldi teadlik, muutunud teadvusseisund ehk transiseisund. Need on iseloomulikud vastavatele kanaldamise liikidele või viisidele, mida Klimo käsitleb kanaldamisena. Täielikult teadlikud kanaldamise viisid on avatud kanaldamine (Klimo kirjeldatud ingl. k. *open channeling*) ja automatism (ingl. k.

*automatism*), sh automaatne kirjutamine. Pooleldi teadlik seisund või osaliselt muutunud teadvuse seisund esineb häälte kuulmise (ingl. k. *clairaudient*) ja nägemise või selgeltnägemise (ingl. k. *clairvoyant*) puhul. Täielikult muutunud esineb transiseisundi, magamise, unenäo või füüsilise kanaldamise puhul. (Klimo 1987: 187) Vastavalt Klimo eristatud teadvusseisunditele võivad kanalid olla täielikult teadlikud, normaalse igapäevase psüühilise eneseteadliku seisundi juures, mille puhul nad on teadlikud endast tavapärase mõttes, ümbritsevast keskkonnast ja toimuvast kanaldamise protsessist (vt ka Brown 1997: 25). Pooleldi teadliku seisundi puhul võib teadvus olla hägustatud toimuvast kanaldamisprotsessist, millega võivad kaasneda müstilised tunded või tajud, kuid kanal siiski kogeb toimuvat protsessi ja suudab seda ka kirjeldada. Täielikult muutunud teadvusseisundi või transi puhul pole kanal teadlik toimuvast ning hiljem ei mäleta toimunut või kirjeldab seda seestumisena (vt ka Brown 1997: 25). Transis kanaldamine esineb näiteks J. Z. Knighti ja Jane Robertsi puhul, mil ta väidetavalt ei tea isegi kanaldatud materjali sisu (Roberts 1994: v). Et saada ülevaade kanaldamise erinevatest moodustest, tuleks loetletud kanaldamise viise siinkohal ka ülevaatlikult käsitleda.

Täielikult muutunud teadvusseisundi kategooria all käsitleb Klimo kanaldamist täielikus transis, mille puhul transsi langedes siseneb vaimolend vm kanalduse allikas kanali kehasse, kasutades tema keha ja aju, et rääkida, kirjutada või liikuda, verbaalse kanaldamise puhul muutub ka kanali hääl. Enamasti ei mäleta kanal peale transiseisundist väljumist midagi, mõnedel juhtudel on vaid kirjeldatud kehavälist kogemust. (Klimo 1987: 188-189) Kanal saab sellisel puhul nii mentaalselt kui kehaliselt täielikult allika valdusse. Seega võib seda võrrelda seestumisega šamanismis, kui meediumi võetakse üle võõra vaimu poolt (Winzeler 2008: 198). Erineb see šamanismi seestumisest aga selle poolest, et kanali keha valdav vaimolend ei vaeva ega pane kannatama kanalit mentaalselt ega füüsiliselt, vaid edastab ainult sõnumit, mõnikord kaasneb sellega ka üleloomulikke kogemusi. Samuti ei kirjeldata seda kogemust šamaanirännakuna (Brown 1997: 77-78). Kui allikas, nt vaimolend, hõivab transi seisundis oleva kanali keha, siis teised inimesed kirjutavad üles või muul moel fikseerivad saadud informatsiooni, kuid verbaalse kanaldamise puhul võib kanal ka ise seansi

salvestada. Jane Robertsi kanaldate puhul kirjutab tema abikaasa Robert F. Butts üles Sethi sõnumeid. Raamatu eessõnas kirjutab Roberts: "Viisin end lihtsalt kaks korda nädalas transsi, kõnelesin "meediumina" Sethi eest või Sethina ja dikteerisin teksti oma abikaasale Robert Buttsile, kes selle kirja pani." Butts kirjeldab Robertsi transsi: "Kui Jane räägib Sethi eest, muutub ta hää madalamaks, veidi tugevamaks ning kõne omandab Sethile ainuomase kaalutleva, aeglase varjundi ja rütmi. ... Järgmisel hetkel olid ta silmad juba märksa tumedamaks muutunud ja ta oli sügavas transis." Transiseisundi puhul Roberts ei mäleta väidetavalt kanaldate informatsiooni sisu. (Roberts 1995: v, xii) Teisteks kanaldateviisideks, mis erinevad Robertsi kogemustest, mida Klimo käsitleb, on kanaldate magades ja unenäos, mida tuleks pigem nimetada ebateadlikuks kanaldatemiseks. Magamise puhul saab kanal informatsiooni, mis ei väljendu unenäos, ning ärgates ta lihtsalt teab midagi, mida varem ei teadnud ning võib tunda, et magamise ajal toimus mingi kommunikatsioon, kuigi ei oska öelda kellega ja kuidas. Unenäo kaudu kanaldatemise puhul ilmub allikas unenäos. (Klimo 1987: 189-192) Mõlemal puhul, kui kanaldate toimub magades või unenäos, on kanal tavallises unes ega pruugi saada müstilisi kogemusi.

Järgnevad kaks kanaldate viisi, kuulmine ja nägemine (või selgeltnägemine), kuuluvad pooleldi teadliku või osaliselt muutunud teadvuse seisundi kategooriasse. Klimo kirjeldab osaliselt muutunud teadvuse seisundit kui kerget transsi, mille puhul kanalil on osaline või täielik teadlikkus ümbritsevast keskkonnast ja toimuvast kanaldate protsessist. Kuulmise all käsitleb Klimo kanali meeles või mõistuses kuuluvat häält, mida kuulatakse, kui mõistuse mõttevool peatub, kuigi samas kuulatakse ka keskkonna helisid. Sellisel puhul peab kanal välja ütleva kuuldu, et teised saaksid selle jäädvustada või jäädvustada see ise ja/või teha, mida sõnum käsib. Teiseks pooleldi teadliku kanaldate viisiks on nägemine (või selgeltnägemine), mida võiks nimetada ka visuaalseks kanaldatemiseks. Sellisel juhul saab kanal informatsiooni piltide või kujutistena, mis on justkui kahemõõtmelised pildid või kolmemõõtmelised hologrammid, mida ta peab pärinevat väljastpoolt enese kujutlusvõimetest. Mõlema kirjeldatud viisi, kuulmise ja nägemise, puhul suudab kanal väidetavalt eristada oma meelest või kujutlusvõimest ja väljastpoolt pärinevat. (Klimo 1987: 192-194) Browni

sõnul kanaldavad suurem osa kanalitest pooleldi muutunud teadvusseisundis (Brown 1997: 36). Kanaldamine kuulumise läbi on kanaldamises *new age*’i kontekstis väga levinud, sellisel viisil on kanaldatud Steve Rotheri kanaldused Grupilt, Lee Carroli Krayoni kanaldused, Neale Donald Walshi kanaldused Jumalalt. Nägemine, selgeltnägemine või visuaalne kanaldamine pole vähemalt kanaldatud kirjanduse osas nii levinud. Kui kanalid väidavad, et suudavad eristada nende enda meelest pärinevat ja väljastpoolt tulevat, siis see on tähenduslik väide mitmel põhjusel. Esiteks seetõttu, et see väide kinnitab informatsiooni autentsust, st kõrgemalt olendilt või allikast tulenemist. Teiseks tähendab see, et see pole seotud vaimuhaiguse sümptomitega, sest sellisel juhul ei oleks eeldatavasti isik võimeline eristama enda mõtteid endast väljaspoolt tulevast.

Teadliku kanaldamisviisi puhul kanali normaalne teadvusseisund ei muutu. Browni hinnangul on see saanud 1990-ndatel palju populaarsemaks kui varem (Brown 1997: 36-37). Täielikult teadliku kanaldamisviisina, mida on juba mõned korrad eelnevalt mainitud, esineb avatud kanaldamine (ingl. k. *open channeling*), mille eristus pärineb Klimolt. Avatud kanaldamist saab tinglikult nimetada (religioosseks) inspiratsiooniks (Hanegraaff: 25, 31-33). Klimo kirjeldab seda kanali võimena kanaldada informatsiooni ja ideid, mis avaldub intuitsiooni, inspiratsiooni ja kujutlusvõimena, mis tuleb väljastpoolt kanalit ennast, seejuures ei tea kanal allika päritolu. Ühe avatud kanaldamise alaliigina nimetab Klimo ka inspireeritud rääkimise (või verbaalinspiratsiooni), mille puhul kanal saab verbaalseks vahendajaks informatsioonile, nagu nt Marilyn Ferguson, *The Aquarian conspiracy* autor. (Klimo 1987: 199-200) Veel ühe omalaadse kanaldamiseviisina saab käsitleda mootorset kanaldamise viisi. Klimo nimetab seda automatismiks, käsitledes automaatset kirjutamist, mille puhul kanal on küll täielikult teadlik endast ja oma tegevusest, kuid ei kontrolli tegevust (Klimo 1987: 196). Sellisel puhul on tegu mootorse tegevusega, millest kanal ise on eraldatud, kuna ei oma kontrolli enda tegevuse üle. Kanaldamine toimub küll kanali täieliku teadlikkuse juures, kuid puudub kontroll antud tegevuse suhtes.

Erandliku kanaldamisviisina, mida Klimo ei pea kanaldamiseks *new age*’i kontekstis, kirjeldab ta füüsilist kanaldamist, mille puhul toimub vaimse allika materialiseerumine, st vaimolend ilmub materiaalsel kujul kanalile või saab võime

liigutada asju, mida saavad kogeda ka teised seansil tunnistajateks olevad inimesed. Siia alla kuulub materialiseerumine, dematerialiseerumine, levitatsioon, teleportatsioon (st esemete liikumine ilma inimese füüsilise kontaktita), erinevate helide tekitamine (nt koputamine või teadmata allikast pärinev kõne). Selle kategooria alla kuulub ka paranormaalne füüsiline tervendamine. Kanaldamise definitsiooni puhul jättis Klimo füüsilise kanaldamisviisi aga välja, eristades kanaldamise puhul energia (füüsilise kanaldamise puhul) ja informatsiooni vahendamise, sest esimene neist on pigem üleloomuliku (energia) ilmumine materiaalses keskkonnas, mitte kontakti saavutamine kanali ja allika vahel, lisaks viitab ta füüsilise kanaldamise seotusele pigem spiritualistidega 19. sajandil. (Klimo 1987: 9, 200-201) Füüsilist kanaldamist oleks kohane uurida vaimsete tervendamispraktikate käsitlemisel, sest see põhineb vaimse energia kasutamisel. Kanaldamise puhul käesolevas töös pean oluliseks just informatsiooni edastamist, mis võib esineda sõnumi või õpetusena. Füüsiliseks kanaldamiseks nimetatu on pigem arhetüüpne arusaam vaimudega suhtlemisest, mis põhineb spiritistlikul maailmavaatel.

Kõigi kirjeldatud kanaldamisviiside puhul on oluliseks eristuseks kanaldamise vorm, mis selle töö raames eeldab eelkõige informatsiooni edastamist, sest nagu eelnevalt käsitletud, on kanaldamisel uue vaimsuse kontekstis eesmärgiks edastada vajalikku informatsiooni inimese vaimseks arenguks. Sellele lisandub olulisena ka mentaalse ja füüsilise kanalduse eristamine, sest uue vaimsuse kontekstis esineb tavaliselt just esimene neist. Antropoloog Lauri Honko nimetab spiritistliku meediumi kontaktiviisidena vaimuga suhtlemisel kuulmist, nägemist ja füüsilist kontakti, mis kategoriseeruvad Klimo käsitletud spiritistliku füüsilise kanaldamise alla (Vahtramäe 1996; vrd Klimo 1987: 9). Teise olulise eristusena kanaldamise protsessi puhul on tahtliku või spontaanse kanaldamise eristamine. Viimaks tuleb eristada klassikalist kanaldamist (mida töös käsitletakse kanaldamisena) ja avatud kanaldamist, mida saab pigem mõista (religioosse) inspiratsioonina, mille allikas pole kanalile teada (Klimo 1987: 186). Kuigi avatud kanaldamine võib väidetavalt olla samaväärne klassikalise kanaldamise all mõistetavaga, jääb see siiski mõnevõrra lahtiseks määratluseks, sest hõlmab ka kunstilise inspiratsiooni, lisaks

saab üldistavalt öelda, et enamikul juhtudest kanal siiski suudab allikat identifitseerida. Klimo peab avatud kanaldamist viisiks, mis annab võimaluse kõigile kogeda kanaldamist (Klimo 1987: 199). Antud töö kontekstis ei saa selle väitega nõustuda, sest oleks ennatlik pidada igasugust inspiratsiooniks nimetatud impulssi kanaldamiseks. Kui avatud kanaldamist saab mingil viisil kanaldamiseks selle klassikalises mõttes pidada, siis nõnda peab seda määratlema kontekst või mõni piisavalt oluline aspekt. Hanegraaffi hinnangul, millega siinkohal nõustun, võib avatud kanaldamist ehk intuitsiooni, inspiratsiooni või visiooni pidada kanaldamiseks, kui isik ise seda kanaldamiseks peab ja see sisaldab uue vaimsuse kontekstis olulist sõnumit (Hanegraaff 1996: 32).

Hanegraaffi hinnangul pole päris selge, kuidas kõik need kanaldamise viisid on omavahel seotud ja mille alusel neid kõiki kanaldamiseks peetakse, aga hoolimata oma erinevusest pole need olemuselt täiesti erinevad. Täielikult muutunud teadvusseisundis ehk transiseisundis kanaldamist ja automatismi peab ta sarnasteks, millel on ka olulisi ühisjooni šamanistliku seestumisega, sest kanalil kaob kontroll enese üle, kuid siiski ei kirjeldata seda kogemust vaimse rännakuna (vrd Brown 1997: 78). Kuulmise või nägemise teel kanaldamise seos teiste kanaldamise liikidega jääb tema sõnul ikkagi lahtiseks. (Hanegraaff 1996: 28, 33) Kuigi kanaldamine võib toimuda tõesti väga erinevalt, peavad ilmselt olema mingid kriteeriumid, mille järgi neid kõiki kanaldamiseks peetakse. Kriteeriumid tulevad uue vaimsuse subkultuuri seest. Põhiliseks kriteeriumiks, mis määrab kanaldamise autentsuse *new age*'i subkultuuri siseselt, on eeldused, et saadav sõnum aitab kaasa vaimsele arengule, peab seega sisaldama eelkõige olulist informatsiooni, ning informatsioon tuleb kõrgemaks peetavalt vaimolendilt või kõrgemast allikast, seega väljastpoolt kanalit ennast.

## 2.6. Kanaldamise ajalugu

Kuigi antud töö keskendub kanaldamisele uue vaimsuse kontekstis, mis on esile kerkinud 20. sajandi teisel poolel, ulatuvad selle juured siiski kaugemas minevikku. Siinkohal kerkib aga jällegi küsimus, kui kauges minevikku peaksime vaatama. Klimo on seisukohal, et kogu ilmutus ajaloos on olnud



kanaldamine, kuna kanaldamine on universaalne ilmutuse vorm, mida eri traditsioonides nimetatud erinevalt (Klimo 1987: 75). Hanegraaffi sõnul on see spekulatsioon omaks võetud ka mitmete teiste kanaldamise uurijate poolt (Hanegraaff 1996: 26). Klimo kirjutab: "Kanaldamine on ilmselt olnud oluline osa inimkonna loos algusest peale. Seda võib leida kõikide aegade ja kõikide kultuuride puhul." Ta toob näiteid šamanistlikest kultuuridest, muistsest Egiptusest, Hiinast, Jaapanist ja Indiast, Kreekast, varasest judaismist ning kristlusest. (Klimo 1987: 76-90) Eeldada, et kanaldamine on nõnda fundamentaalne ilming, on ilmselt liiga üldistav ja ebatäpne. Kuigi siinkohal adekvaatsete järeldusteni jõudmiseks pole meil siiani päris täpseid andmeid ja tõendeid ei väite tõestuseks ega ümber lükkamiseks, jääbki see Hanegraaffi hinnangul spekulatsiooniks (Hanegraaff 1996: 26-27). Kuigi paljudel religioossetel ilmingutel on uue vaimsuse kontekstis sarnasusi kanaldamisega, siis ei saa vaid sarnasuste alusel pidada kõiki neid kanaldamisteks, sest see oleks uurija loodud tõlgendus. Põhjuseks, miks Klimo peab kanaldamist nii universaalseks, on ilmselt see, et kanaldamist võib käsitleda ühe ilmutuse vormina, sõnastatud ilmutusena (ingl. k. *articulated revelation*), aga ilmutus on definitsiooni järgi väga laiatähenduslik mõiste, kusjuures kanaldamine (või meediumlus vanema mõistena) on samuti kõrgemaks peetavalt allikalt informatsiooni saamine (vrd Kulmar 2000: 35; Hanegraaff 1996: 25). Olemuslikult põhinevad need sarnasused siiski vaid religioosel arusaamal, et inimene on võimeline kontakti saavutama pühaks ehk sakraalseks peetavaga, mida saab käsitleda ilmutuse kontekstis.

Kuna antud töö keskendub siiski kanaldamisele uue vaimsuse kontekstis, siis tuleks kanaldamise kujunemist uurida uue vaimsuse kujunemise taustal. Hanegraaff kirjutab: "Kanaldamine on emiline mõiste *new age*'i kontekstis, viidates üldisele etilisele kategooriale sõnalisest ilmutusest." (Hanegraaff 1996: 27) Kanaldamine on uue vaimsuse mõiste ja fenomen, mis kuulub üldisesse ilmutuse kategooriasse, esitades sõnalist ilmutust.

Kui *new age*'i tunnusjooned ilmnesisid juba 18. sajandi lõpus ja 19. sajandi spiritismis, siis sama saab öelda ka kanaldamise kohta (vrd Hanegraaff 1996: 517). Kõige varasema näitena vaimolenditega suhtlemisest mainib Hanegraaff 18.

sajandi teise poole teurgiste, martiniste ja teosoofe, nt Martinez de Pasqually, kes tunnistas nähtamatute vaimudega suhtlemist, kes väidetavalt andsid edasi õpetusi ja kutsusid inimesi üles palvetama ja mediteerima. Selles suundumuses võib näha piiride tõmbamist sellel ajal populaarsust koguva varajase spiritismi ja n-ö tõelise okultismi vahel. Teine varajase kanaldamisega seotud liikumine oli swedenborgiaanlus, 1780-ndate lõpus Stockholmist alguse saanud liikumine, milles grupid korraldasid meediumi seansse. (Hanegraaff 1996: 436) Analoogseid liikumisi ja gruppe oli sel ajal teisigi, kes olid osalt mõjutatud kristlusest ja esoteerilisest kristlusest, teisalt kaasaegsetest okultistlikest, spiritistlikest ning esoteerilistest suundumustest.

Suurema populaarsuse ja leviku saavutas kanaldamine aga spiritismi (Ameerika kontekstis spiritualismi) esilekerkimisega 19. sajandi keskel. Selles kontekstis nimetati kanaldamist meediumluseks ja vahendajat meediumiks (Klimo 1987: 95). Kaasaegse spiritismi esilekerkimist seostatakse kahe New Yorgi osariigist pärit meediumist õe, Margaret ja Kate Foxi avaliku väitega 1848. aasta 31. märtsil, et nad suhtlevad oma majas surnud inimese vaimuga, kes vastab küsimustele koputustega, mis pani aluse laiemale huvile meediumluse vastu (Hanegraaff 1996: 435; Klimo 1987: 97-99). Kuigi nemad ei olnud esimesed teadaolevatest meediumitest, olid nad esimesed, kes saavutasid suure avaliku populaarsuse ning meedia tähelepanu. Väidetavalt oli nendega suhtleva vaimu soov, et see kontakt avalikustataks (Klimo 1987: 98). Nende meediumlust saab kirjeldada füüsilise meediumlusena (vt Klimo 1987: 200-201), mille allikaks oli varem elanud isik. Veel väga olulise isikuna tuleks välja tuua Teosoofia Ühingu (asutatud 1975. aastal) asutajat Helena P. Blavatsky, kes meediumina kirjutas 1888. aastal raamatud *Isis unveiled* ja *The secret doctrine* ning pidas oma allikateks arenenumaid vaime, õpetajaid, temalt pärineb ka idee arenenud vaimsetest olenditest, kes õpetavad inimesi (Chryssides 2007: 6; Klimo 1987: 105-106). Nagu käsitletud juba uue vaimsuse kujunemise alapeatükis, olid Helena P. Blavitsky, Kate ja Margaret Foxi, Alice A. Bailey jt tuntud meediumite ideed ja avaldatud materjal oluliseks uue vaimsuse ideede allikaks. Seega ongi *new age* ja kanaldamise kujunemine omavahel lähedalt seotud. 19. sajandil uurisid paranormaalseid nähtusi ja ka meediumlust haritlased, kellest osa uuris kriitiliselt,

osa olid aga meediumlusest isiklikult huvitatud, olles spiritistlikest ideedest mõjutatud. Üks varasemaid n-õ uurijaid oli Allan Kardec Prantsusmaal, kellelt pärineb spiritismi mõiste ning kellelt ilmusid mitmed meediumlust kirjeldavad raamatud: aastal 1861 "Vaimude raamat" (ingl. k. *The spirit's book*), eesti keeles ilmunud 1912, 1864 "Mediumite raamat" (ingl. k. *The medium's book*), eesti keeles 1911, ja *The gospel as explained by spirits*. Ka Kardec kirjutas oma materjali meediumina, kasutades põhiliselt automaatse kirjutamise viisi (st automatismi). Tema raamatud inspireerisid väidetavalt miljoneid Eurooplasi. (Klimo 1987: 101)

Käsitleda tuleks veel mõningaid tuntumaid meediume 20. sajandil, kelle tegevus jääb aega enne 20. sajandi teist poolt, enne uueks vaimsuseks nimetatud religioosse suundumuse esile kerkimist. Ameerika üheks kuulsaimaks meediumiks sel perioodil peetakse Edgar Cayce`it, kes oli okultismi õpetaja ja vaimne ravitseja ja kes kaotades oma hääle alustas 1920-ndatel meediumi seansse, suutes magades diagnoosida endast kaugel asuvate ja võõraste inimeste tervisehäireid ja ennustada nende tulevikku ja suutis suhelda surnud inimeste vaimudega, kes rääkisid omal häälel (Klimo 1987: 113-116; Brown 1997: 193). Cayce`i seansside kohta on umbes 30 000 juhtumi tunnistust (Klimo 1987: 113). Teise olulise meediumina tuleks mainida Eileen Garrettit, keda kutsuti 1931. aastal Prantsusmaalt Ameerika Ühendriikidesse psühholoogiliste uurimuste eesmärgil, milles Garrett demonstreeris meediumiseansse, milles kordagi ei tõestatud ühtegi pettust. Ta avaldas oma materjale ja temast sai 1951. aastal ka Parapsühholoogia Sihtasutuse president. (Klimo 1987: 116-117) Seega oli Garrett puhul tegemist äärmiselt autoriteetse meediumiga, kes ka ise tegeles paranormaalsete nähtuste uurimisega. Viimasena varasemate meediumite hulgast vajab veel kord ära mainimist Alice A. Bailey. Tema meediumina tegutsemine algas 1919. aastal, kui tema allikaks sai olend, keda ta nimetab tiibetlaseks, õpetajaks, kes tegi ettepaneku kirja panna paar raamatut, mida pidi inimestel vaja olema. Bailey väitel tulevad mõtted tema allikast tema mõistusesse, mille ta täpselt üles kirjutab. (Klimo 1987: 117-118) Nagu juba mitmel korral rõhutatud, on Baileylt pärit idee vaimolenditest, kes õpetavad inimesi, mis on ehk üks olulisemaid ideid kanaldamise kujunemisel uues vaimsuses.

Spiritistliku meediumluse puhul, 18. sajandi lõpust 20. sajandi esimese pooleni, on aga mitu olulist aspekti, mis eristab seda kanaldamisest uue vaimsuse kontekstis. Need aspektid on olulised, et eristada spiritistlikku meediumlust ja *new age* i kanaldamist kahe erineva suundumusena. Esimeseks eristuseks on spiritismi puhul suhtlus eelkõige surnud inimeste vaimudega (Klimo 1987: 95; Brown 1997: 52). Nendeks võivad olla surnud sugulased ja tuttavad, kuulsad ajaloolised isikud või kauges minevikus elanud šamaanid või vaimsed õpetajad. Folklorist Ell Vahtramäe eristab samuti kontakti mütoloogiliste olenditega (mida saab seostada uue vaimsuse nn vaimolenditega) ja varem elanud inimeste vaimudega (Vahtramäe 1996). Kanaldamise puhul uues vaimsuses on allikateks aga enamasti n-ö kõrgemad vaimsed olendid. Inimesed on kanaldamise puhul pigem huvitatud kontakteerumisest olenditega, kes pole Maal elanud (Brown 1997: 52). Teine eristus puudutab meediumi vahendatud informatsiooni. Spiritistide puhul oli vaimudega kontakteerumise eesmärk enamasti surnud lähedastega kommunikeerumine, milleks kasutati meediumi abi (Klimo 1987: 97). Ühe omalaadse näitena spiritistliku meediumluse kajastajana on 1934. aastal Tallinnas ilmunud H. Reise raamat "Mediumism ja meediumid", põhinedes suuresti empiirilisel materjalil ja osalusvaatlusel käsitleb see meediumlust surnud inimeste vaimudega suhtlemisena (Reise 1934: Mediumism ja meediumid<sup>5</sup>). Uue vaimsuse kontekstis on kanaldamise eesmärgiks pakkuda inimestele informatsiooni inimese ja universumi vaimse olemuse kohta, et aidata inimestel vaimselt areneda (Klimo 1987: 5-6; vt ka Hanegraaff 1996: 24). Kuigi ka spiritistlikus meediumluses esines sellise iseloomuga informatsiooni ja kirja pandud materjale, oli surnud lähedastega suhtlemine eraseanssides tavaline, kuid uue vaimsuse kontekstis seda eriti enam ei esine. Uue vaimsuse kontekstis on kanaldatav informatsioon pigem universaalne ja ebaisikuline ning sellisena seda ka esitatakse. Brown toob välja veel kaks põhimõttelist erinevust. Kui spiritistid püüdsid oma tegevuse ja ideedega pigem reformida kristlust, siis *new age* üldisemalt ei näi otseselt kristlusest huvitatud olevat. Teise aspektina saab käsitleda rolli ühiskonnas. Spiritism oli nii filosoofiline suund kui ka avalik näitemäng meediumlusena, milles nii mõnedki korrad avastati olevat pettusi. Kanaldamine uue vaimsuse

kontekstis ei ole aga kunagi suutnud pakkuda võrdväärset meelelahutuslikku elementi võrreldes teiste olemasolevate võimalustega. (Brown 1997: 52-53)

Uue vaimsuse kontekstis on kanaldamine ja *new age*'i religioosne suundumus eemaldunud kristlusest, kuigi sisaldab endiselt vastandumist Lääne mentaliteedile ja on kristlusega seotud enamasti vaid läbi Kristuse kuvandi, millel on aga keksne roll saabuva Uue Ajastu lootuses (vt Hanegraaff 1996: 333-334). Kui spiritismi kõrgajal olid meelelahutuslikud võimalused praegusest kesisemad, oli meediumluse üheks rolliks inimese jaoks tegelikult ka meelelahutus, siis kanaldamise puhul *new age*'is ei saa võrrelda kanaldamise meelelahutuslikkust teiste võimalustega. Kõige olulisemateks erinevusteks pean allikate muutumist elanud inimeste vaimudelt vaimolenditele, kes pole kunagi Maal elanud, ja informatsiooni muutumist isiklikust universaalseks. Neid kaht aspekti pean uue vaimsuse kanalduste puhul kõige olulisemateks, mis vormivad ka kanaldatud informatsiooni sisu.

## 2.7. Kanaldatud informatsiooni temaatika

Lõpuks tuleks ka küsida, millest kanaldatud informatsioon kõneleb. Mis teemad või ideed leiavad oma vormi kanaldatud informatsioonina? Siinkohal tuleb jällegi eristada kahte suundumust, mis piiritlevad antud töö fookust - spiritistlik meediumlus ja kanaldamine uue vaimsuse kontekstis. Spiritistlik meediumlus, mille huviks oli sagedasti surnud lähedastega kontakteerumine ja nõuanded isikliku elu raames, jääb antud töö huviorbiidist välja. Teiseks kitsenduseks on antud töö keskendumine allikmaterjalina kanaldatud kirjandusele, käsitluse alla seega ei tule kanaldamise seansid, milles tihti vastatakse ka inimeste isiklikele küsimustele, vaid eelkõige kanaldatud kirjandus kui fikseeritud informatsioon laiemaks avalikuks levikuks.

Kanaldatud materjaliks peetav informatsioon on suures osas olnud uue vaimsuse kesksete ideede allikaks (vt Hanegraaff 1996: 27). Brown peab kanaldatud informatsiooni puhul kõige märkimisväärsemateks ideedeks, teoloogilisteks postulaatideks, nagu ta neid nimetab, uskumusi Uue Ajastu tulekusse, inimese jumalikku olemusse, oma reaalsuse loomisesse ning holistlikku

maailmapilti (Brown 1997: 41-49). Järgnevalt on vaatluse all kesksed ideed *new age*'is, millest kõige olulisematenä on kajastatud kanaldate kirjanduses minu hinnangul usku Uue Ajastu tulekusse, inimes(t)e võimalusse (vaimselt) areneda, universumi spirituaalsesse olemusse ehk spirituaalsesse kosmoloogiasse. Neisse teemadesse tuleb siinkohal rohkem süveneda, sest on spetsiifilisemad kanaldate materjalide puhul.

Üheks keskseks uskumuseks uues vaimsuses on kahtlemata Uue Ajastu või Veevalaja Ajastu tulek, mida Hanegraaff nimetabki (varasemaks) *new age*'iks kitsamas tähenduses (vt Hanegraaff 1996: 98). See idee väljendub väga paljudes uue vaimsuse väljaannetes, mida kirjeldatakse Valguse Ajastu saabumisena ja seostatakse Kristuse või Kosmilise Kristuse teise tulemisega (Hanegraaff 1996: 333-334; Melton 2007: 85). Otseselt rõhuasetust just sellele ideele aga esineb kaasaegse uue vaimsuse kirjanduse puhul kanaldate kirjanduses kõige enam (vt Brown 1997: 41). Paljud *new age*'i raamatud üldistavalt öeldes keskenduvad rohkem tervendamise, eneseabi, psühholoogia, filosoofia ja elu erinevatele aspektidele, andes nõu, kuidas elus paremini ja õnnelikumalt hakkama saada ja ennast arendada vaimselt ja kehaliselt. Kanaldate kirjandus käsitleb ka neid teemasid, kuid rohkem vaimse arengu kontekstis, mis seotud eeldatava Uue Ajastu tulekuga. See kategooria käsitleb seega Uue Ajastu tulekut ja inimese rolli selles. Eeldatakse, et globaalseks transformatsiooniks peab inimene vaimselt uuenema. Klimo esitab Marilyn Fergusoni seisukoha, et Uue Ajastu tulekut nähakse pigem teadlikkuse transformatsioonina (Klimo 1987: 161). Uue Ajastu tuleku idee levikut Ameerika uue vaimsuse subkultuuris seostatakse eelkõige David Spangleri kanaldaustega 1970-ndate algul, millest sai 1976 ilmunud raamat *Revelation: the birth of New Age* (Hanegraaff 1996: 38-39). Spangleri ja Fergusoni raamatuid pole aga ilmunud eestikeelse tõlkena. Eesti keeles kättesaadavast ja populaarsest uue vaimsuse kirjandusest tuleks mainida Lee Carrolli Krayoni kanaldusi. Krayoni raamatuseeria esimene raamat kannab pealkirja "Lõpuajad" (ingl. k. *Kryon book 1: The end times*, 1993), milles selgitatakse Uue Ajastu tulekut järgnevalt: "Praegu oleme jõudmas neljandale tasemele, milles peitub tohutu potentsiaal ning mis jääb viimaseks. Tegu on vastutuse ajajärgu või valgustuse ajastuga." (Carroll 2005: 18) Neljanda tasandi

metafoor tähistab inimkonna jõudmist neljandale arengutasemele, mis peetakse mitmeis aspektides arenenumaks praegusest. Krayoni raamatusari keskendubki sellele muutusele, milles iga inimese vaimne areng ja transformatsioon on protsessi osa. Leena Laaksoneni "Eenoki teadaanded" keskendub samuti Uue Ajastu tulekuga seonduvale, mille kohta raamatus kirjutatakse: "Maa saavutab neljanda tiheduse, kui planeedi sagedus tõuseb. ... Nüüd on plaanis sagedust tõsta. Seda tuleb teha pikkamööda, sest planeet ei kannataks äkilist muudatust välja. ... Ainus tõeline muutus tuleb teie tajumises ja selle kallal tehakse praegu tööd. (Laaksonen 1995: 30, 31, 74) Seega ei käsitleta siin muutusi otsese arenguhüppena, vaid pikema protsessina. Ka selles raamatus kirjeldatakse inimese osa selles protsessis ja käsitletakse protsessi n-ö kosmilises plaanis. Virginia Essene kanaldatud "Uued õpetused ärkavale inimkonnale, 1994./1995. ajakohastusega: Kristus" (ingl. k. *New teachings for an awakening humanity, 1994/1995 update: the Christ*), mis ilmunud 1994. aastal Ameerikas, on väidetavalt kanaldatud Jeesus Kristuselt. Raamatu sisu kohta öeldakse järgnevat: "Need on minu õpetused selle Uue Ajastu, ärkava inimkonna uue aja tarvis. Selles siin on minu isiklikud teated teie planeedi olukorra kohta ja nõuete kohta, mis sul tuleb täita, et sinu vaimne evolutsioon saaks kindlustatud." (Essene 2002: 11) Lisaks informatsioonile Uue Ajastu kohta sisaldab raamat ka õpetusi vaimseks arenguks. Kuigi paljud raamatud väljendavad visiooni Uue Ajastu tulekust või inimkonna vaimsest transformatsioonist, ei keskendu kõik sõna-sõnaliselt selle idee edastamisele. Kuna enamik kanaldatud kirjandusest seda ideed siiski varjatult edastavad, käsitletakse inimlikkuse erinevaid aspekte seoses vaimse arenguga, sest tervik koosneb siiski üksikosadest. Inimeste osalus maailma muutumisel ja Uue Ajastu tuleku protsessis uue vaimsuse käsitluses on vajalik ja oluline.

Vaimne areng on teine keskne idee uues vaimsuses, väljendudes nii individuaalsel kui ka globaalsel tasandil, sest mõlemad on usutakse olevat üksteisega seotud. Samamoodi keskne on see idee ka kanaldatud kirjanduses, millest paljud raamatud keskenduvad erinevatele aspektide arendamisele inimeseks olemisel. Hea näide siinkohal on kanaldatud kirjanduse klassikaks saanud Jane Robertsi kanaldused, mis üldisemalt keskenduvad meie reaalsuse

olemusele ja meie rollile selle loomises ja muutmises, käsitledes paljusid sellega seonduvaid teemasid, näiteks isiklikud tõekspidamised ning nende mõju kehale ja isiklikule reaalsusele, reinkarnatsioon, hing ning surm (Roberts 1994, 1995 ja 1995). Roberts'i raamatutest pärineb uue vaimsuse müüdi keskne idee: "Te võite oma reaalsust muuta. ... Te olete looja, kes tõlgib oma ootusi füüsilisse maailma." (vt Altnurme 2006: 49; Roberts 1995: xv) See tähendab, et maailm ja reaalsus, nagu inimene seda kogeb, on tema isiklik looming. Roberts'i kanaldate eesmärgiks on selliste teadmiste kaudu panna inimesi nägema kogu elu teisest perspektiivist, mis võimaldab sellele vastavalt ka elada ja vaimselt areneda. Sama õpetamise metoodika esineb ka paljudes teiste uue vaimsuse raamatute puhul, sh kanaldate kirjanuse puhul - pakkuda elumuutvaid teadmisi. Populaarne Neale Donald Walschi kanaldate raamatuseeria "Jutuajamised Jumalaga" hõlmab samuti palju teemasid, aga läbivateks ideeks on holistlik maailmavaade, kogemus elust kui elu mõttest, elu protsessina ei lõpe kunagi, ületades ka surma (Walsch 2010). Need ideed väljendavad ilmekalt uue vaimsuse holistlikku maailmavaadet, millest lähtuvalt on inimene osa kõiksusest ja Jumalast (Hanegraaff 1996: 119, 151). Browni hinnangul on kanaldate informatsiooni kõige olulisemaks aspektiks inimese pidamine osaks universumi loovast väest (Brown 1997: 47). Sanaya Romani kanaldate raamatus "Elamine rõõmus" (ingl. k. *Living with joy*) kirjutatakse: "Et olla kooskõlas selle uue energia ja eelseisvate muutustega, peaksite te endas arendama selliseid hingeomadusi nagu rahu, selgus, armastus ning rõõm." (Roman 2006: 13) Emotsionaalsed tunded nagu armastus ja rõõm on olulised individuaalsel tasandil vaimseks arenguks, mis usutakse mõjutavat ka globaalset tasandit. Kuna enamus kanaldate kirjanusest keskendubki vaimsele arengule, esitades uusi perspektiive pea igas mõeldavas valdkonnas, võib seda kategooriat kõige laiemaks pidada, olles keskseks uue vaimsuse müüdis.

Kolmanda olulisema eristusena tuleks välja tuua kanaldate kirjanuse informatsioon, mis kirjeldab maailmaruumi spirituaalset olemust, mida võib siinkohal nimetada spirituaalseks kosmoloogiaks. Üsna väike osa uue vaimsuse kirjanusest käsitleb seda spetsiifilist valdkonda, mille kohta enam infot leiabki just kanaldate kirjanuses. Klimo hinnangul esitavad erinevad kanalid sama (või sarnast) informatsiooni, mida ta nimetab ajatuks tarkuseks (Klimo 1987: 149,



150). Kuigi esineb ka erinevusi, on põhilised teesid üsna sarnased. Kanalite sõnul jagavad vaimolendid informatsiooni, mis peegeldab universumi tajumist nende lähtepunktist (Brown 1997: 22). Mõne kesksed ideed, milles valitseb üksmeelsus erinevate kanaldatud tekstide osas, tuleks siinkohal ka esitada. Universumi olemuseks peetakse elavat spirituaalset väge (mida nimetatakse ka Jumalaks), kellega taasühinemine on inimeksistentsi eesmärk, universumis valitseb igal tasandil hierarhia, armastus ja valgus on kõige olemasoleva allikaks ja fundamentaalseks olemuseks (Klimo 1987: 150-151). Lee Carrolli Krayoni kanaldustes kirjeldatakse duaalset maailmakäsitlust põhjustatud olevat n-ö loorist, mis eraldab inimeste maailma ja vaimumaailma, kuid kõik olendid, nii kehalised kui vaimsed, on olemuselt üks n-ö perekond: "Me kõnelesime olemitest teisel pool loori, kelle nimed sa võib-olla unustanud oled. ... See on külaskäik Kodust!" (Carroll 2008: 52). Leena Laaksoneni Eenoki kanaldustes nimetatakse vaimolendeid n-ö ruumivendadeks, kes aitavad Maa arengule kaasa: "Ruumivennad on aitamas teid kogu aeg, aga arusaamine seisab teie taiplikkuse taga." Eenoki kanalduste põhjal koosneb maailm kolmest jaotusest: füüsilised olendid, vaimumaailm ja ruumivennad. (Laaksonen 1995: 82) Kuna uue vaimsuse kosmoloogiat on kirjeldatud kohati väga keeruliselt, on seda detailselt esitada liialt mahukas, seega tuleb piirduda põhiliste arusaamadega. Kokkuvõtvalt põhineb *new age`* kosmoloogia seisukohtadel, et universum koosneb paljudes reaalsuse tasanditest ja inimene on osa universumi loovast väest.

Kanaldatud materjali teemad on üsna erinevad, kuid siiski saab välja tuua mõned olulised kategooriad. Uue Ajastu tuleku idee väljendub kõige selgemini just kanaldatud kirjanduses, kuigi enamasti läbi vaimse arengu idee. Universumi spirituaalse kosmoloogia on üsna äärmuslik teema, mille kohta leiab infot eelkõige kanaldatud kirjanduses. Üldistavalt saab öelda, et kanaldatud materjal on sisu poolest mõnevõrra radikaalsemad ja spetsiifilisem kui uue vaimsuse kirjandus tavaliselt.

## 2.8. Kanaldatud kirjanduse iseärasused

Kanaldatud kirjanduse puhul võib märgata mitmeid iseärasusi, mis on omased sellele fenomenile. Mõned iseäralikud jooned tulenevad informatsiooni sõnumist, teised aga sellele omasest stiilist.

Oluline kanaldatud informatsiooni puhul on seisukoht, et sõnumi sisu on kõigi puhul sama, st esitatakse universaalset tõde (Klimo 1987: 149). Seda saab pidada siiski pigem uue vaimsuse seisukohaks kanaldatud informatsiooni kohta. Siiski on tekstide uurimisel märgata väga palju sarnaseid elemente ja motiive, mis võivad esineda erinevas sõnastuses. Kuna kanaldatud materjali hulgas käsitletakse väga palju teemasid, esineb siiski ka unikaalset informatsiooni, otseselt vastuolusid töös analüüsitud materjali hulgas siiski ei ole esinenud.

Väga huvitava aspektina kanaldatud kirjanduse iseloomustamisel esineb seisukoht, et kirja pandud materjal, mis võib olla ülestähendus avalikelt seanssidelt (nt paljud Lee Carrolli Krayoni kanaldused), on lisaks kirjalikule keelele tajutav ka emotsionaalselt või muul tunnetuslikul viisil. Sanaya Romani raamatus on järgnev üleskutse Oriniks nimetatud vaimolendilt: "Ma kutsun teid valguse ja rõõmu teele ning ühinema minu olemusega sel ajal, kui te neid lehe külgi loete. ... Mu olemus on peidus siin neis ridades ning ma aitan sul luua ühendust sinu enese targema olemusega." (Roman 2006: 13, 16) Lee Carrolli raamatu "Kirjad kodust" esimeses kanalduses kirjeldatakse seda järgnevalt: "Energia, mis voolab jätkuvalt siia, ümbritsedes neid, kes seda loevad, näidates inimolendi vaimset jõudu. Avaldagu see sulle, et siinolevalt lavalt tuleb enamat kui vaid sõnad." Edastatavat informatsiooni nimetatakse ka energia sõnumiks. (Carroll 2008: 28, 29) Sellest võib aru saada nõnda, et edasi antud informatsioon pole mitte ainult sõnad, vaid ka energiaks nimetatu, mis mõjutab seansis osalejat ja isegi raamatu lugejat. Seega usutakse, et kanaldatud kirjandus kannab endas ka tekstina otsest mõju lugejale, kes saab teksti kui ilmutuslikku manifestatsiooni lugedes vaimselt tajuda selle allika väge või energiat.

Sellega seondub mõnevõrra ka järgmine aspekt, mis põhineb materjali stiilil. Nii materjali stiil kui ka sõnum on kanaldatud kirjanduses enamasti positiivne. Väga ilmeka näitena sellest on Sanaya Romani raamatus "Elamine

rõõmus" kirjutatu: "Uute ideede aluseks on uskumus, et universum on sõbralik ja külluslik paik ning te võite elada rõõmus ja armastuses, kui te selle vaid valite." (Roman 2006: 13) Positiivne informatsiooni esitamine, milles väljendub emotsionaalne toetus ja positiivne sõnum, on kanaldatud materjali puhul uue vaimsuse konteksti hoiak. J. Z. Knighti Ramtha kanaldusi on teiste kanalite (nt Spangleri) poolt kritiseeritud hilisemate apokalüptiliste ja hirmuäratavate kanalduste tõttu, sest seda ei peeta autentseks (Klimo 1987: 44; Hanegraaff 1996: 40). Lee Carrolli Krayoni kanaldustes puudutatakse ka seda teemat: "Minevikus oleme me teile midagi lubanud - Vaim ei astu iial inimolendite ette selleks, et anda hirmul põhinevat sõnumit. Mitte iialgi!" (Carroll 2008: 295) Krayoni kanaldused algavad enamasti lausega: "Teist igaüks on üliväga armastatud!" (Carroll 2008) Üldiselt on reegliski, et tekstis väljendatakse poolehoidu ja toetust. Sellised kirjanduslikud võtted ja positiivne sõnum pakub lugejale emotsionaalselt positiivset impulssi.

Veel ühe unikaalse aspektina kanaldatud kirjanduse puhul on selle informatsiooni sundimatus. See ei esine küll kõikides raamatutes, aga on mitmeid siiski rõhutatud. Sellisel juhul on raamatu sissejuhatuses rõhutatud, et informatsiooni raamatus ei tuleks võtta lõpliku tõena, vaid vastu võtta ainult seda, mis tundub enda jaoks õige. Sanaya Romani kanaldatud raamatus öeldakse järgmist: "Leidke siit see, mis resoneerub tõega teise sisemuses. ... Ma julgustan teid oma südamesse vastu võtma just neid ideid ja ettepanekuid, mis hakkavad tõena teie kõige sügavamas olemuses kaasa helisema ning jätma kõrvale kõik selle, mis seda helinat ei tekita." (Roman 2006: 1, 16) Virginia Essene kogumikus erinevatest kanaldustest kirjutab ta sissejuhatuses: "Laske oma intuiitsel hingeminal otsustada, mis tundub teile õige." (Essene 2002: 13) Seega pole eesmärgiks õppida selgeks esitatud ideed, vaid seostada endaga eelkõige sellega, mis tundub õige, sest sellisel juhul kaasatakse informatsiooni oma maailmavaatesse. Ühe põhjusena sellele võib olla ka uue vaimsuse arusaam, et inimene on juba terviklik ja jumalik oma olemuselt ning teadmised tuleb vaid n-ö meelde tuletada. Steve Rotheri raamatus väljendatakse seda järgnevalt: "Meie poolt esitatav informatsioon on määratud selleks, et aidata teil meelde tuletada seda, mis on alati kuulunud teile." (Rother 2011: 322).

Kanaldatud tekstidele on seega iseloomulikuks positiivne hoiak, väidetav tekstide võime inimest ka tunnetuslikul tasandil mõjutada ning esitatud informatsiooni vabalt suhtumine. Hea ülevaate uues vaimsuses autentseks peetava "hea" kanalduse kriteeriumitest ja iseärasustest pakuvad kanaldatud raamatu "Vestlusi kosmilise mõistusega" autorid selle sissejuhatuses, vastandades "heade" vaimolendite ja "tumedate jõudude" informatsiooni: "Ühed püüavad suunata inimese iseseisvat tegutsemist; teised kamandavad teda. Ühed kõnelevad igaühe unikaalsusest, kordumatusest; teised innustavad kontaktisiku auahnust ja eneseupitamist ümbritsevate inimeste arvel. Ühed suhtuvad info saajasse kui vahendajasse meie ja oma, tinglikult öeldes, tsivilisatsiooni vahel; teised provotseerivad teda täitma prohveti, ainukese tõekandja rolli. Ühed õpetavad ja veenavad; teised rakendavad sellise inimese suhtes julma survet. Ühed tahavad meis näha kaaslooja; teiste lõppeesmärgiks on meie tsivilisatsiooni absoluutne kuuletumine arenguprogrammile nii, nagu nemad seda mõistavad." (Veingerova, Gurjev 1995: 6) See vastandamine võtab üsna ilmekalt kokku kanaldatud materjali autentsuse kriteeriumid *new age*'i subkultuuris. Valdav osa kanaldatud raamatutest, millega olen töö raames tutvunud, vastavad neile esitatud kriteeriumitele.

## 2.9. Kanalid ja kanaldatud kirjandus

Lõpuks tuleks ka välja tuua mõned enam levinud kanalid ja kirjandus, millele antud töös on viidatud. Selle eesmärgiks on paremini mõista kanalite kujunemist ja nende tegevust. Käsituse alla tulevad kanalid ja materjal *new age*'i kontekstist, mis tõlgitud ka eesti keelde, st on jõudnud meie raamatupoodide ja raamatukogude esoteerika riiulitele ning on kergesti kättesaadavad uuest vaimsusest huvitatud inimestele.

Esimese olulise kanali ja kanaldatud tekstidena tuleks ära märkida Jane Roberts ja tema kanaldused vaimolendilt Seth, millest on antud töös juba üsna palju juttu olnud. Jane Roberts (1929-1984) oli Ameerika poeet, ulmekirjanik ja alates alates 1963. aastast end "energeetiliseks isiksuse olemuseks" nimetava Sethi kanal, kellelt on ilmunud 7 kanaldatud raamatut, esimene 1970. aastal, ning kes on

saanud kanaldamise klassikuks (Hanegraaff 1996: 37; Roberts 1994: 7; Seth: veeb). Roberts'i Sethi kanaldusi peetakse 20. sajandi kõige enam publitseeritud kanaldatud matejaliks (Klimo 1987: 30; Albanese 2006: 501). Jane Roberts'i kanaldused toimusid kaks korda nädalas transiseisundis, kui tema keha läbi rääkis vaimolend Seth, mille kirjutas üles Roberts'i elukaaslane Robet F. Butts ning täieliku transiseisundi tõttu ei mäletanud Roberts ise seanssidest midagi (Roberts 1994: 13; Roberts 1995: v; Klimo 1987: 188). Roberts'i kanalduste olulisus uue vaimsuse kontekstis seisneb eelkõige selles, et ta esitas idee reaalsusest kui inimeste enese loomingust, mida põhjustavad uskumused ja soovid, mis koos mitmete teiste unikaalsete ideedena on saanud normatiivseks *new age*'i subkultuuris (Klimo 1987: 34; Hanegraaff 1996: 37). Eesti keeles on ilmunud neli Roberts'i kanaldatud teost ja üks koostatud õpetuste raamat: "Seth kõneleb. 1. köide: hinge igikestvus" (1994), "Seth kõneleb. 2. köide: hinge igikestvus" (1995), "Isikliku reaalsuse olemus" 1. köide (1995), "Isikliku reaalsuse olemus" 2. köide (1995), "Igaviku hääled: Sethi raamat" (1993).

Teise levinud raamatuseeriana tuleks ära märkida ameeriklase Lee Carrolli kanaldatud raamatuid Krayoniks nimetatavalt vaimolendilt. Esimese raamatu sissejuhatuses kirjutab Lee Carroll, et ta polnud varem kokku puutunud vaimsete ideedega, pidades end täiesti maise ellusuhtumisega ärimeheks, aga kanaldusi vastuvõtma pani teda end Krayoniks nimetava vaimolendi ilmumine väitega, et tal on varasemas elus sõlmitud lepingu kohaselt kohustus olla Krayoni kanaliks (Carroll 2005: 6.7, 9). Lee Carroll on Krayoni kanaliks olnud alates 1993. aastast ja 2012. aastaks oli ilmunud 12 raamatut, kanaldamised jätkuvad ka käesoleva töö kirjutamise ajal. Lee Carrolli kanalduste eripäraks on keskendumine inimkonna vaimsele transformatsioonile, väidetavale sageduse tõusule, mis on oluline kogu universumi kontekstis ja sellele protsessile aitab kaasa "magneetilises teenistuses" olev vaimolend Krayon (Carroll 2005: 11, 18). Eesti keeles on ilmunud neli raamatut: "Lõpuajad: Krayoni esimene raamat" (2005), "Ära mõtle inimese kombel!: Krayoni teine raamat" (2005), "Krayon. Mõistujutud: Krayoni neljas raamat" (2007) ja "Krayon. Kirjad kodust. Krayoni seitsmes raamat" (2008).

Väga populaarse raamatuseeriana tuleb mainida ka ameeriklase Neale Donald Walschi (s. 1943) kanaldusi Jumalalt või vestlusi Jumalaga, nagu ta seda

nimetab (Walsch 2010: 5). Seeria esimese kolme raamatu pealkiri on "Jutuajamised Jumalaga" (ingl. k. *Conversations with God*), mida kannab ka kogu raamatuseeria. Selles seerias on ilmunud üheksa raamatut, mida on kokku ligi 3000 lehekülge. Esimene raamat ilmus aastal 1996, esimesed n-ö vestlused Jumalaga leidsid aset 1992. aastal. Walschi kodulehelt võib lugeda, et ta kanaldab vastavalt (Klimo eristatud) kanaldamise liikidele sõnumite kuulmise järgi (ingl. k. *clairaudient channeling*), mis kõlavad tema mõistuses ja mille ta paberile kirja paneb (Walsch: veeb). Raamatud väljendavad uue vaimsuse holistlikku maailmavaadet, millest lähtuvalt on inimene osa kõiksusest ja Jumalast. Viimane raamat, 2006 inglise keeles ilmunud "Jumalaga kodus igikestvas elus" (ingl. k. *Home with God: In a Life That Never Ends*), mis on eesti keelde tõlgitud 2010, jäi seeria viimaseks raamatuks, viimaseks avalikuks vestluseks (Walsch 2010: 277). Walsch on peale seda avaldanud veel raamatuid, kuid neid ei nimeta ta kanaldatud materjaliks. Eesti keeles on ilmunud viis kanaldatud raamatut: "Jutuajamised Jumalaga: ebatavaline dialoog" I-III raamat (vastavalt 2002/2007, 2003, 2004/2007), "Uued ilmutused: jutuajamised Jumalaga" (2005), "Jumalaga kodus igikestvas elus" (2010).

Populaarse autorina tuleks veel ära mainida ameeriklane Sanaya Roman, keda peetakse Orini nimelise vaimolendi kanaliks. Ta sai Oriniks nimetatava vaimolendi kanaliks 1981. aastal, kirjeldades raamatus kanaldamist kui kergelt muutunud teadvuse seisundis toimuvat sõnade ja mõtete voogu, mida ta oma häälega esitab, kasutades kuulmisel põhinevat (ingl. k. *clairaudient*) kanaldamist (Roman 2006: 7-8). Sanaya Romanilt on ilmunud neli Orinilt kanaldatud raamatut ja mitmeid helikandjaid ning teisi raamatuid. Vastavalt Romanile, on Oriniks nimetatud vaimolendi eesmärgiks: "Aidata inimestel avastada, et nad võivad luua rahu ja rõõmu ning uskuda endasse ja olla armastavamad olendid." (Roman 2006: 9) Eesti keelde on tõlgitud kaks kanaldatud raamatut: "Elamine rõõmus: juhiseid isikliku väe ning vaimse kasvu saavutamiseks" (2003/2006/2009) ja "Ärkvelolekust tulenev vägi: teejuht tundlikule inimesele" (2005/2008).

Nimetatud neli populaarset kanalit, kes kõik pärit ameerikast, ei ole aga kaugeltki kogu eesti keeles ilmunud väidetavalt kanaldamise teel saadud materjal. Minule teadaolevalt on erinevatelt kanalitelt ilmunud umbes poolsada raamatut.

Samas pole aga eesti keeles ilmunud mõningaid väga olulisi materjale uue vaimsuse kontekstis, näiteks J. Z. Knighti Ramtha kanalduksi, Marilyn Fergusoni raamatut *A course in miracles* ja David Spangleri teoseid.

Kanaldatud raamatute tõlke ja kirjastusega on tegelenud Eestis eelkõige kirjastused Neadon, Valgusesaar (ka ajakiri Valgusesaar), Sibylle, Genofen (Väe ja rõõmu raamat) ja Pegasus.

## Kokkuvõte

Minu bakalaureuse töö keskendus kanaldamise (ingl. k *channeling*) fenomenile uue vaimsuse religioosses kontekstis. Põhinesin teaduslikule kirjandusele ja eesti keelde tõlgitud kanaldatud raamatutele, mis olid minu allikmaterjalideks.

Esimesest peatükist lähtuvalt ulatuvad uue vaimsuse juured 19. sajandi spiritismi, mis kujunes välja sajandivahetuseks. Spiritistlikust meediumlusest ja *new age*'i kanaldamisest on pärit suurem osa uue vaimsuse keskseid ideid, mis formuleerusid 1970-ndate lõpul esile kerkinud religioosse okultse miljöona.

Teises peatükis keskendusin kanaldamise fenomenile, mida käsitletakse kanali (st kanaldaja) võimena toimida vahendajana informatsioonile, mis tuleb väljastpoolt teda ennast, eelkõige kõrgemaks peetavatelt vaimsetelt olenditelt, kandes uue vaimsuse kontekstis olulist sõnumit, mis on mõeldud edastamiseks teistele inimestele. Vaimolendite ja kanalite eesmärk on vastavalt *new age*'i müüdile aidata inimkonnal vaimselt areneda, edastades selleks vajalikke teadmisi. Kanaldamise praktika võib toimuda mitmel viisil, erinedes teadvusseisundi ja kavatsetuse alusel. Kuigi kanaldamise viis sõltub kanalist ja tema kujunemisest, kanaldavad kõige kuulsamad uue vaimsuse meediumid J. Z. Knight ja Jane Roberts transiseisundis, uuemad kanaldi nagu Lee Carroll, Neale Donald Walsch ja Sanaya Roman aga mõistuses või n-ö sisemises kõrvas sõnumeid kuuldes. Kanaldatud informatsiooni teemade valdkond on üsna lai, kuid mõnevõrra radikaalsem tavalisest uue vaimsuse kirjandusest, kuna keskendub rohkem Uue Ajastu tuleku ideele, millega seob vaimse arengu, samuti käsitlevad mõned teosed ka vaimset kosmoloogiat. Töös olen ka nimetanud mõned kanaldatud kirjandusele omased tunnused, mille alusel saab kanaldamist pidada ühtseks fenomeniks uue vaimsuse kirjanduses.

Kanaldamine on välja kujunenud spiritistlikust meediumlusest 19. sajandil. Kanaldamist ja meediumlust ei saa siiski sünonüümsetena käsitleda mitme erineva aspekti tõttu. Kui meediumluses otsiti kontakti eelkõige surnud lähedaste või



kuulsate ajalooliste isikute vaimudega, siis kanaldamise puhul uues vaimsuses keskendutakse eelkõige n-õ kõrgemaks peetavatele vaimolenditele. Teise eristava aspektina on kanaldamisviis, mis meediumluse puhul oli pigem nn füüsiline kanaldamine, st koputuste teel suhtlemine, materialisatsioon, leviteerimine jms, *new age*'i kanaldamises aga põhineb kontakt informatsiooni edastamisel. Kui spiritismi populaarsusega sai ka meediumlus üsna populaarseks harrastuseks või isegi meelelahutuseks, siis uue vaimsuse kontekstis on kanaldamine spetsiifiline vaimne praktika, millega tegelevad eelkõige autoriteetsed kanalid.

Kanaldamine *new age*'i kontekstis on omalaadne fenomen, millel on oma kindel positsioon ja olulisus uues vaimsuses, olles autoriteetseks peetav praktika informatsiooni saamiseks kõrgemaks reaalsuseks peetavalt tasandilt.

## Kirjandus ja allikad

### Kasutatud kirjandus

- Albanese, Catherine L. Republic of Mind and Spirit: A Cultural History of American Metaphysical Religion. New Haven: Yale University Press, 2006.
- Altnurme, Lea. Lea Altnurme: eestlased usulises pöördes - *Postimees* 20.03.2013 -<http://arvamus.postimees.ee/405074/lea-altnurme-eestlased-usulises-poordes/> - 3.05.2013
- Altnurme, Lea. Kristlusest oma usuni. Uurimus muutustest eestlaste religioossuses 20. saj. II poolel. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, 2006.
- Barker, Eileen. New religious movements: their incidence and significance - *New Religions Movements: challenge and response*. Edited by Wilson, Brian R.; Cresswell, Jamie. Florence: Routledge, 1999, pp. 15-31.
- Besecke, Kelly. Seeing invisible religion: religion as a societal conversation about transcendent meaning - *Religions of modernity: relocating the sacred to the self and the digital*. Edited by Aupers, Stef; Houtman, Dick. Boston: Brill Academic Publishers, 2010, pp. 89-114.
- Brown, Michael F. The channeling zone: American spirituality in an anxious age. Cambridge, London: Harvard University Press, 1997.
- Casanova, José. Public Religions in the Modern World. Chicago: The University of Chicago Press, 1994.
- Chryssides, Georg D. Defining the New Age - *Handbook of New Age*. Edited by Lewis, James R; Kemp, Daren. Boston: Brill Academic Publishers, 2007, pp. 5-24.
- Hanegraaff, Wouter J. New Age religion and western culture: esotericism in the mirror of secular thought, Leiden etc.: Brill, 1996.
- Honko, Lauri; Petikäinen, Juha. Kultuuriantropoloogia. Tallinn: Tuum, 1997.
- Klimo, Jon. Channeling: investigations on receiving information from paranormal sources. New York, Jeremy P. Tarcher and St. Martin's Press, 1987.
- Kulmar, Tarmo. Üldine usundilugu. 1. Öppesõnastik. Tartu, Tartu Ülikooli Kirjastus, 2000.
- Köhler, Ludwig. Vana Testamendi teoloogia. Tartu, Greif, 1995.
- Lynch, Gordon, The new spirituality: an introduction to progressive belief in the twenty-first century. London, New York: Tauris, 2007.

- Melton, Gordon J. How new is new? The flowering of the „new“ religious consciousness since 1965 - *The Sociology of Religion*, vol. 5. Edited by Hamilton, Malchholm. London, New York: Routledge, 2007, pp. 178-187.
- Melton, J. Gordon. Beyond millennialism: the New Age transformed - *Handbook of New Age*. Edited by Lewis, James R; Kemp, Daren. Boston, Brill Academic Publishers, 2007, pp. 77-97.
- Rommel, Atko 20013. Atko Rommel: kirikusse mittekuulumine ei tähenda usu puudumist- *Postimees* 6.05.2013 - <http://arvamus.postimees.ee/1225558/atko-rommel-kirikusse-mittekuulumine-ei-tahenda-usu-puudumist/> - 6.05.2013
- Sutcliffe, Steven J. Children of the New Age: a history of spiritual practices. London, New York: Routhledge, 2003.
- Vahtramäe, Ell. Vaim, vaim, ilmuta ennast! - *Mängult-päriselt*. Toimetanud Kõiva, Mare. Tartu: Eesti Keele Instituut, 1996. - <http://www.folklore.ee/rl/pubte/ee/cf/mjap/ell.html> - vaadatud 4.05.2013
- Västri, Ergo-Hart. Lääne uuspaganluse piirjooni - *Mäetagused* [võrguteavik], 3, Tartu, 1997 - <http://www.folklore.ee/tagused/nr2/ergopag.htm> - 27.04.2013
- Winzeler, Robert L. Anthropology and religion: what we know think and question, Lanham etc., AltaMira Press, 2008.

## Allikmaterjal

- Carroll, Lee. Lõpuajad: uus informatsioon meelerahu saavutamiseks. Krayoni esimene raamat, armastuses antud kanaldatud õpetused. Tallinn: Genofen, 2005.
- Carroll, Lee. Krayon. Kirjad kodust : perekonna armastavad sõnumid. Krayoni VII raamat. Tallinn: Genofen, 2008.
- Essene, Virginia. Uued õpetused ärkavale inimkonnale, 1994./1995. ajakohastusega: Kristus. Tallinn: Nebadon, 1997.
- Essene, Virginia. Uued rakud, uued kehad, uus elu!: te avastate nooruseallika. Tallinn: Nebadon, 2002.
- Gurjev, D. D., Veingerova, L. J. Vestlused kosmilise mõistusega Tallinn: Nebadon, 1995.
- Laaksonen, Leena. Eenoki teadaanded. Tallinn: Valgusekandjad, 1995.
- Reise, H. Mediumism ja meediumid. Tallinn, 1934.
- Roberts, Jane. Seth kõneleb. 1. köide : hinge igikestvus. Tallinn: Nebadon, 1994
- Roberts, Jane. Isikliku reaalsuse olemus. 1. köide. Tallinn: Nebadon, 1995.
- Roberts, Jane. Isikliku reaalsuse olemus. 2. köide. Tallinn: Nebadon, 1995.

- Roman, Sanaya. Elamine rõõmus: juhiseid isikliku väe ning vaimse kasvu saavutamiseks. Tallinn: Valgusesaar, 2006.
- Rother, Steve. Tuleta meelde: inimese evolutsiooni käsiraamat. Tartu: Tervise Edendamise Selts Keha Teab, 2011.
- Walsch, Neale Donald. Jumalaga kodus igikestvas elus: imeline armastuse sõnum viimases jutuajamises Jumalaga. Tallinn: Pegasus, 2010.

### Muud allikad

- Rahva ja eluruumide loendus 2011. Muutuja väärtus: Peab omaks mõnd usku - [http://pub.stat.ee/pxweb.2001/dialog/varval.asp?ma=RL0451t&i=V%C4HEMALT+15%2DAASTASED+USU%2C+SOO+JA+ELUKOHA+J%C4RGI%2C+31%2E+DETSEMBER+2011&path=../Database/Rahvaloendus/rel2011/07rahvastiku\\_demograafilised\\_ja\\_etno\\_kultuurilised\\_naitajad/09usk/&search=USK&lang=2](http://pub.stat.ee/pxweb.2001/dialog/varval.asp?ma=RL0451t&i=V%C4HEMALT+15%2DAASTASED+USU%2C+SOO+JA+ELUKOHA+J%C4RGI%2C+31%2E+DETSEMBER+2011&path=../Database/Rahvaloendus/rel2011/07rahvastiku_demograafilised_ja_etno_kultuurilised_naitajad/09usk/&search=USK&lang=2) - 3.05.2013
- Seth: veeb = Official Seth Learning Center - <http://www.sethlearningcenter.org/> - 26.04.2013
- Walsch: veeb = Official Conversations with God Foundation: about Neale - [http://www.cwg.org/index.php?page=about\\_neale](http://www.cwg.org/index.php?page=about_neale) - 28.04.2013

# Channeling in the context of New Age

## Summary

The aim of the thesis is to examine channeling phenomenon and practice, that should be analyzed in the context of new spirituality (also called New Age). The context is needed to understand the phenomenon of channeling as a specific practice that has its importance and meaning. Although channeling can be seen as an articulated revelation, it has been researched very little. As no articles have been written about channeling in Estonian, my purpose is to give a brief but sufficient overview of the subject in my thesis.

My research is based on the work of New Age researchers and channeled literature translated into Estonian, that I use as my source material. Channeled texts represent normative view and peculiarity of the phenomenon.

In the first section of my thesis I analyze the New Age context and its roots in 19th century spiritualism. The new spirituality emerged as a cultic milieu in the later 1970s and have its roots in spiritualism. The New Age is a subculture that has some common core beliefs, but resembles more a network of different beliefs and practices. Some of them those are beliefs in spiritual realm, spiritual development and coming of the New Age (also called the Age of Aquarius).

In the second section I focus on channeling. Channeling can be defined as a communication of information through a physical person, that appears to come outside of the channel, from a spiritual entity. The message received is purposeful and it is meant to be forwarded to other people. As the new spirituality's one central belief is the belief in the spiritual development, all the channeled information carries have the same purpose. I have also examined different modes of channeling and main subjects of the information, that can be called ageless wisdom. I also analyze the peculiarity of channeled literature and some of the most known channels of contemporary time. For better understanding of the phenomenon of channeling in the context of New Age I also focus on the history

of channeling that has its roots deep in the tradition of mediumship practiced among the spiritualists. There are important distinctions to be made between mediumship and channeling. The sources of the mediumship are mostly spirits of deceased relatives and famous people, who usually communicate by means of physical channeling (e.g. knockings, moving things, levitation). There was a great interest in mediumship in the Spiritualist era, mediums were often charismatic and seances were entertaining. The sources of the channeling are mostly "higher" spiritual entities, that have not lived on Earth and who forward significant information, e.g. spiritual knowledge. Channeling today can not be seen as entertaining and very popular as a practice among the followers of the New Age beliefs, it is rather a distinct method of channels to receive important knowledge from spiritual entities. Channeling in this means is a specific phenomenon among the New Age, that could be seen as a unique and particular practice.

## **Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks**

Mina, Tenno Teidearu

(sünnikuupäev: 4.10.1989)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose "Kanaldamine uue vaimsuse kontekstis", mille juhendaja on Lea Altnurme,
  - 1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
  - 1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, 10.05.2013